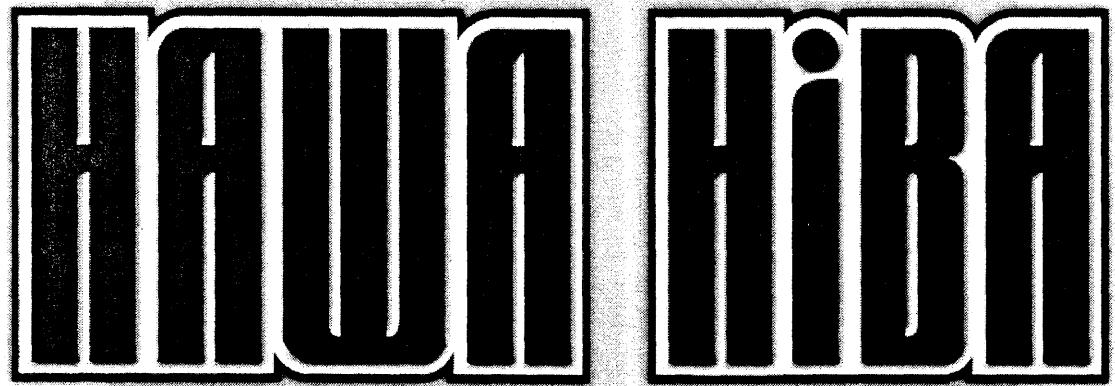
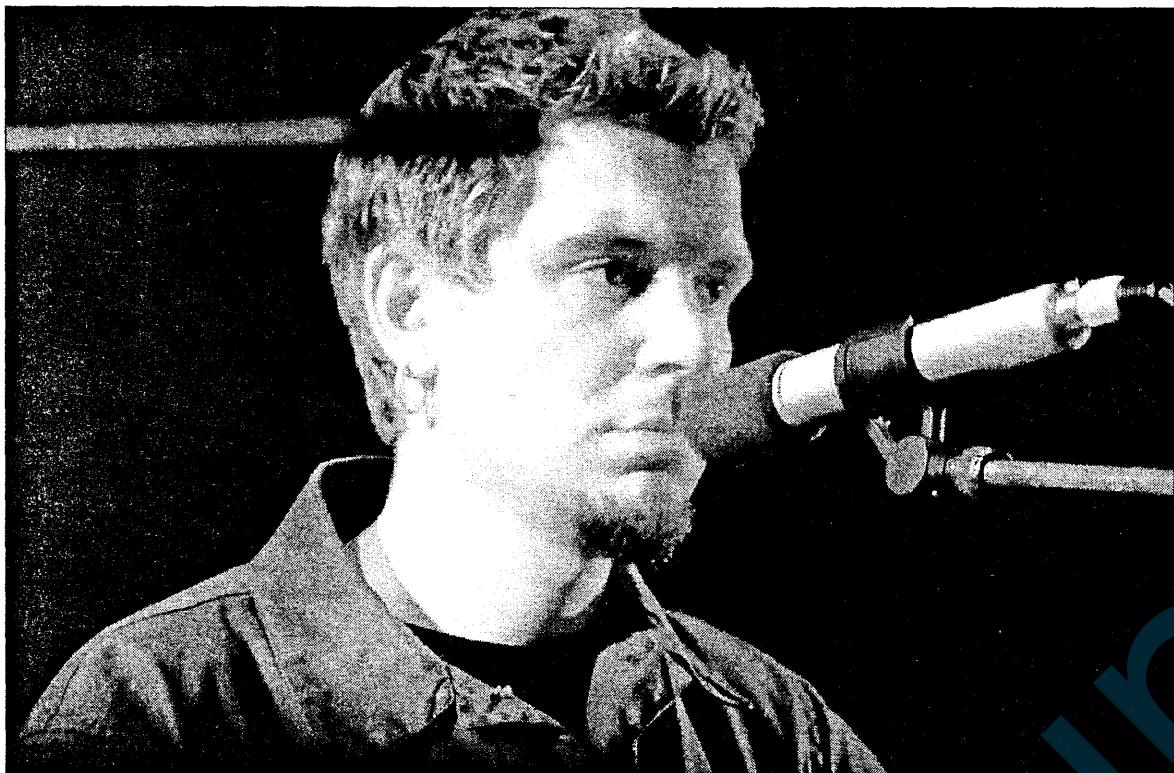

№ 25 (234) 18 чэрвень 2001 г.

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у памяцьлікі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ВЫЗВОЛЬНЫЙ РОК

Часопіс "ARCHE" прысудзіў сваю штогадовую прэмію
"За сумленнае слова" съпеваку Лявону Вольскаму

Фармальнай падставай угана-
раванья Вольскага стаўся ягоны
ўдзел у стварэнні альбому "NRM"
"Тры чарапахі", супольнага праекту
"Я нарадзіўся тут" і рок-гурту
"Zet". Намесніца галоўнага рэ-
дактара "ARCHE" Аляксандра Ан-
дрэускай сказала, што сёлетнюю
премію варта было б назваць "За
вызвольны рок".

Премія "ARCHE" прысуджаецца
за штогод за найбольшы ўнёсак у
развіцьцё вольнага беларускага
слова (у шырокім разуменіні слова
"слова"). Ей адзначаюцца ўсе
наватарскія і адначасова вечныя
дасягненні беларускамоўнае гра-

мады. Прэтэндэнтаў маюць права
вылучаць сябры рэдакцыі часопі-
су, яны ж выбіраюць вартага з
вартых на сваім апошнім пасе-
дзяніні ўвесну.

Сёлета сярод намінантаў былі
прыватнае выдавецтва "Беларускі
кнігаабор", што арганізуе дзяржаў-
ныя па колькасці выдадзеныя беларускамоўныя кнігі; трэці Сяргей —
Дубавец, Харэўскі і Шупа, якія
стварылы новае беларускамоўнае
радыё "Балтыйскі хвалі"; Дзяніс
Раманюк, сын Міхася Раманюка,
што падрыхтаваў да друку баць-
каву кнігу "Беларускі народныя
крыжы"; беларускі студэнт з Аў-
стрыпі Андрусь Жўр, які заклаў

інтэрнэт-бібліятэку "Беларуская
палітіка"; а таксама два літарата-
ры: Леанід Галубовіч за кнігу па-
зії "Апошняя вершы Леаніда Га-
лубовіча" і Віктар Шніп за анты-
каляніяльную сатыру "Сабачы
гісторыя".

Музыка — мастацтва, якое най-
мацней упільвае на съядомасць і
здольнае найлепей адлюстраваць
чалавечыя пачуцьці. Вольскі быў
завадатарам і лідерам рок-рэва-
люцыі ў беларускай музыцы. Яго-
ныя песні съпяваюць дзясяткі
тысяч чалавек.

Таму выбрали Вольскага.

Працяг тэмы на старонцы 5.

АПОШНІ ТЫДЗЕНЬ ПАДПІСКІ

Падпісны індэкс 63125.

Падпіска на месяц каштует 929 рублёў.

Для менчукоў на шапік «Белсаюздруку» — 760 рублёў.

Падпіску на «НН» прымаюць на любоі пошце, у многіх шапіках «Белсаюздруку». Менчукам вельмі зручна падпісвацца «на шапікі» — таньней, і газэту можна забіраць у памяцьлікі.

**ПАДПІШЫСЯ САМ,
ПАДПІШЫ СУСЕДА
І СУСЕДНЮЮ ШКОЛУ!**

Гэта важна для Вас, гэта важна
для газэты Вашай душы!

«Наша Ніва» — гэта 12 старонак інфармацыі і камэнтароў пра падзеі ў Беларусі і съвеце штотыдні, гэта паўнакроўная беларуская культура, гэта жывы голос незалежнага беларускага грамадзтва. Аўтары і чытачы «Нашай Нівы» разам твораць краіну.

Івонка Сурвілла: “СВАЯ ЎЛАДА РАНЕЙ ЦІ ПАЗЬНЕЙ ПРЫЙДЗЕ”

Гутарка са Старшынёю Рады Беларускай Народной Рэспублікі.

Старонка 4.

Вырашальны месяц

Аж 25 ініцыятыўных групай звязаліся ў Цэнтравыбаркам па реєстрацыю. Першыя з іх ужо зарэгістраваныя — у тым ліку і група Пазняка.

Ініцыятыўная група лідэра нацыянал-кансерватораў складаецца з 1429 чалавек. Удзел Зянона ў кампаніі істотна зніжае шансы іншага праванародніцкага кандыдата — Сяргея Антончыка, у групе падтрымкі якога 1160 чалавек. Гэтае колькасці можа быць дастаткова, каб сабраць за 20 дзён 100 тысяччыць падпісаў выбарцаў, неабходных для реєстрацыі кандыдатаў у прэзыдэнты, але нішы ў прайдэбарным раскладзе для Антончыка не застаецца. Прыдзецца яму яшчэ пять гадкоў пачаць.

Да пяцёркі дэмакратычных кандыдатаў далучыўся новы перабежчык з лукашэнскага стану — пасол у Латвіі Міхаіл Марыніч. Ягоная група падтрымкі невялікая (811 чалавек), а вылучэнне адбылося хутчэй праз асабістую амбіцыю. Гэта своеасаблівы крык сумлення маладое беларуское намэнклатуре, не падмацаваны, аднак, саліднымі структурамі. Але й Марыніч ня будзе лішні, калі вакол адзінага кандыдата дэмакрату створыцца шырокая кааліцыя. На пазыцыях пяцёркі стаіць таксама лідэр прафсаюзу аграрнікаў Аляксандар Ярашук са сваім 1210 прыхильнікамі, такі сабе дублёр Ганчарыка. Уладзімер Ганчарык, немалады і хіtramудры кіраунік Фэдэрацыі прафсаюзаў мае найбольшую сярод дэмакрату ініцыятыўную групу (4067 чалавек). Гэта трохі болей, чым у Сямёна Домаша (3756 чалавек). Гэтыя два, відаць, і збяруць наўбялой падпісаў сярод кандыдатаў дэмакрату. У групе Казлоўскага — толькі 1609 сяброў, у Калякіна — 2076.

Сярод русафілаў найбольшую групу падтрымкі зарэгістраваў сам Лукашэнка (3830 чалавек). У рэкламаваных расейскімі СМИ Сініцына і Машэравай адпаведна 1976 і 1282 чалавекі. Апошняя наўрад ці збяруць неабходную колькасць падпісаў без падтрымкі «адміністрацыйнага рэсурсу» і/або набліжаных да ўлады бизнэмэнів. Амагчымаць такой падтрымкі ня выключаная. То,

Дабрадзеі маюць устрымыца ад фінансавай падтрымкі дэмакратычных кандыдатаў, пакуль тыя ня вылучаць з сваіх шэрагаў адзінага

што ўлады робяць стаўку на стварэнне "масоўкі", якая б дэзарэнтавала выбараў, пачвярджаеца вылучэннем на прэзыдэнты "грамадскіх дзеячаў" кішталту прадпрымальніка Данькова, дырэктара заводу халадзільнікаў Калугіна, дэпутата палаты прадстаўнікоў, кірауніка ЗАТ "Гандлёвы Дом БелБабеўская" Сяргея Скрабца ці віце-прэзыдэнта міжнароднай асацыяцыі "Абарона правоў чалавека" Мікалая Мякекі. Таму на будзем зьдзілляцца, калі нейкі такі Мякека ці Машэрава 100 тыс. падпісаў і збяруць.

Нарэшце, апошнюю групу кандыдатаў складаюць "плыўцы ў мутнай вадзе" — лідэр ліберал-дэмакрата Гайдукевіч, самотны палітык Цярэшчанка (з найбольшай ініцыятыўнай групай — 6069 чалавек), Валеры Леванеўскі (ягоная і Чыгрова групы аб'ядналі намаганыні па зборы падпісаў, што яшчэ раз даказвае, наколькі слабыя тылы мае такі ж "адзінокі" палітык Чыгір з сваім 1485 зборшчыкамі).

Само тое, што ў краіне ёсьць 20 тысяччыць палітычных актыўістуў, гатовых зборы падпісаў за незалежных кандыдатаў, цешыць. Як і тое, што людзі ня баяцца браць удзел у выбарах. Як і адстадука Чыкіна з пасады кірауніка БТ, якая наносіць сур'ёзны ўдар па пазыцыях русафілаў у лукашэнскай адміністрацыі.

Краіна чакае. Ніхто ня можа прадказаць, як будзе развязвацца падзеі. Месяц збору падпісаў і реєстрацыі выявіць, хто з кандыдатаў і груповак які патэнцыйла мае, ці здолеюць дэмакраты вылучыць адзінага кандыдата, ці будуть выбары элементарна дэмакратычнымі. Пацерпіц месяц.

Мікола

Купальле

323 на 24 чэрвень

пад Менскам (22 км)
на рацэ будзе
адзначацца Купальле.
Ад'езд 23.06
аўтобусам з 17-й ад
Акадэміі Навук.
Даведкі па телефоне
228-45-88. Запрашаем
усіх ахвотных. Месцы
трэба замаўляць
загадзя.

Зондэркаманда?

Съледчы з группы па справе Завадзкага Зыміцер Петрушкевіч заявіў, што ўлады перашкодзілі рассыльяданьню магчымага саудзелу камандзіра спэцпадраздзялення хуткага рэагаваньня МУС Паўлючэнкі ў гучных злачынствах. Ён заявіў таксама, што міністар Навумай добра знаёмы з падсъледным Ігнатовічам. Былы съледчы Пракуратуры Алег Случак адначасова абвінаваціў Сівакова, Шэймана і Навумава ў стварэнні "эскадрону съмерці", на сумлені якога — забойствы Захаранкі, Ганчара, Завадзкага і яшчэ дзесяткай чалавек. Два гэтыя інтэрвю было сынхронна распаўсюджаныя па электроннай пошце.

Вось сутнасьць расказанаага съледчымі.

ПЕТРУШКЕВІЧ КАЖА,

што, калі "распрадоўвалі" Ігнатовіча, галоўнага абвінавачанага па справе Завадзкага, съледчыя дазваліся, што 13 траўня Ігнатовіч разам з Паўлючэнкам выкрапілі начальніка галоўнага рэвізінага ўпраўлення Міністэрства культуры Грачова, вывезлі на Паўночныя могілкі, пагражалі яму съмерцю за выкрыццё карупцыі ў менскім цырку. Грачоў апазнаны Паўлючэнку, тады праукор Сынігір даў згоду на ягонае затрыманье. Дапытваў Паўлючэнку сам генпрокурор Бажэлка, і быццам бы Паўлючэнка прызнаўся, што труп Завадзкага знаходзіцца ў раёне Паўночных могілак. Бажэлка напісаў запыт на імя Генпрокурора Расей, каб той даслаў у Беларусь тэхніку для пошуку трупаў у зямлі. Аднак праз тыдзень Лукашэнка адправіў Бажэлку ў Мацкевіча ў адстаўку, паславшы праукорам Шэймана, а Ўцінаву далі адвой, маўляў, неабходнасць у тэхніцы адпала.

Съледчым не дазволілі трывалы арышт Павлючэнку пад арыштам ані зрабіць ператрус у вайсковай частцы, дзе той працуе.

Петрушкевіч мае дакументальную падзвіжаньню гэтых сваіх словаў.

Съледчы таксама съцвярджае, што міністар Навумай добра знаёмы з Ігнатовічам і Малікам ды наведвае іх у съледчым ізялятры, і што "калі казаць пра почырк учынення злачынства, дык тут адназначна прасочваеца сувязь і з выкраданьнем Захаранкі, і з выкраданьнем Ганчара і Красоўскага", але ніякіх відавочных доказаў, каб пацвердзіць гэту сувязь, ня мае.

СЛУЧАК

Алег Случак — былы съледчы. Справу Завадзкага ён вывучаў ужо не ў Пракуратуры, а ў складзе грамадзкай камісіі па разборы зынкнення. Случак, быццам бы, мае наступную інфармацыю зь няявных крываў.

Шэйман у свой час даручыў Сівакову як кіраўніку ўнутраных войскаў стварыць спэцкаманду, якая магла выконваць любыя даручэнні, аж да забойства. Падбіаў туды людзей Паўлючэнка. Каманда адпраўвалася на крымінальныя аўтарытэтах схему "ідэяльнага забойства" са зынкненнем трупа й перакваліфіковалася на палітычных супраціўнікаў дзеянае ўлады. Усяго на сумлені групы — да 30 забойстваў. Расхадзіўшыся, яе ўдзельнікі пачалі здайцаца рабункамі ў забойствамі з карыслівых намераў.

Ніякіх дакументальных доказаў сваёй вэрсіі Случак не прад'яўіў. Зрэшты, яна ў выключчыцца іхнюю наяўнасцю. Даведацца пра існаванне такай зондэркаманды можна было б толькі з асабістых прызнанняў некага з ейных удзельнікаў. Случак съведчыць, што людзі, якія раскрывалі гэтую таямніцу, нечакана паміралі. Імёнаў памерлых ён, прауда, не падае.

(Журналісты высыветлілі, што гаворка ідзе аб 26-гадовым аманаўцу Кабзару, съведку па справе Ігнатовіча, і супрацоўніку менскага аддзелу па барадзбе з арганізаціі злачыннасцю Французаву — авбода памерлі ад "сардечнай недастатковасці" сёлета.)

ШТО ВЫКЛІКАЕ НЕДАВЕРДА СЛОВАЎ СЪЛЕДЧЫХ

Перш за ёсё тое, што два інтэрвю былі распаўсюджаны разам. Першае грунтуецца на сур'ёзных дакументальных абвінавачаньнях у адназначна прасочваеца сувязь і з выкраданьнем Захаранкі, і з выкраданьнем Ганчара і Красоўскага", але ніякіх відавочных доказаў, каб пацвердзіць гэту сувязь, ня мае.

Тое, што яны зъведзеныя ў адно, съведчыць, што съледчыя імкнуліся да "газэтнага эфекту". Чытача знаёмяць зь першым, агрэгаваным, але маластотным інтэрвю Петрушкевіча, каб ён паверыў тэксту, а пасля — зь неабрэгаваным, але істотным інтэрвю Случака. Гэта прапагандысцкі прыём.

Апроч таго, Случак і Петрушкевіч падаюць многа фактаў, пра якія яны маглі адно чуць ад іншых альбо здагадвацца. Адкуль шараговым супрацоўнікам праукоратуры ведаць, што сказаў Паўлючэнка Бажэлку падчас допыту? Ці маглі яны самі дазнацца, што менавіта даручыў Сівакову стварыць "спэцгрупу"? Хто б распавёў ім пра гэкткі рэчы? Хіба сам Сівакоў, Бажэлка або Мацкевіч.

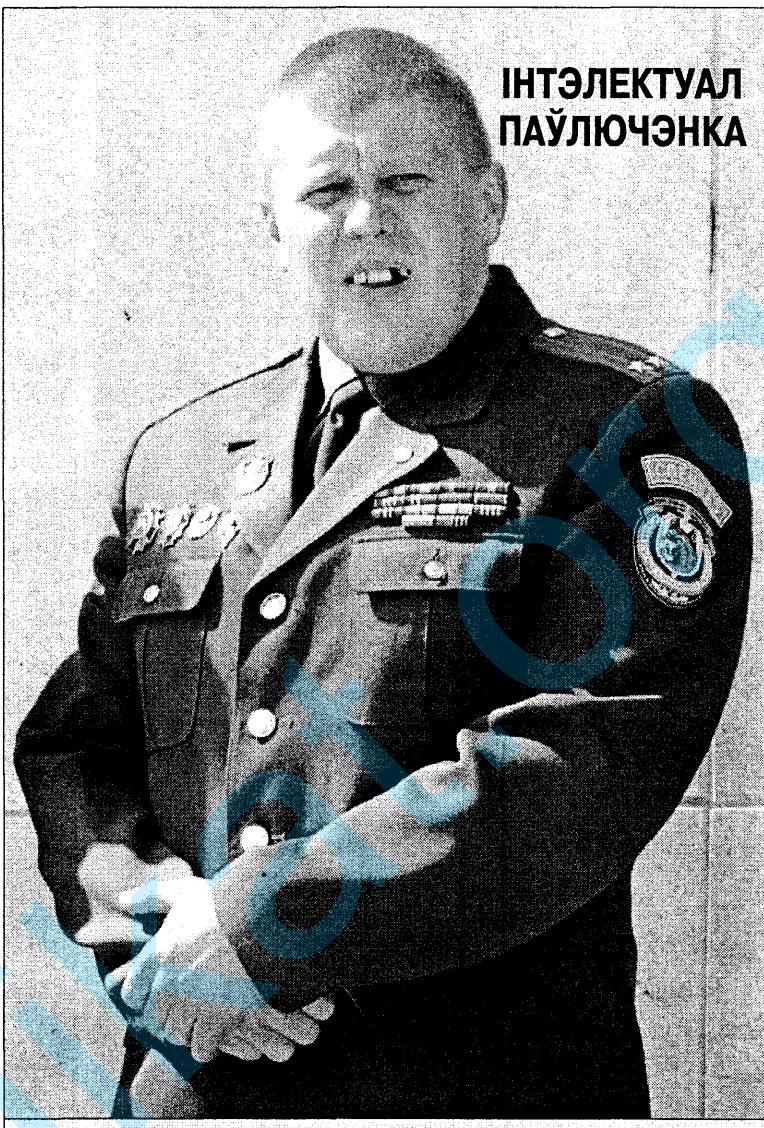
Тое, што Петрушкевіч ды Случак маўчаць пра крываў інфармацыі, падрывае давер да іхных съведчанняў. Аднак не здымае пытанняў да Паўлючэнкі і ягоных начальнікаў. Адсутнасць якіх-кольків зрухаў у пошуках Захаранкі і Ганчара вымушае верыць вэрсіі Случака пра "зондэркаманду".

ЧАГО НЯ ВЕДАЎ ПЕТРУШКЕВІЧ

Адзін вядомы журналіст, які здайцаца рассыльяданьнем зынкнення людзей ад саамага пачатку, скілецца да вэрсіі, што й інтэрвю Петрушкевіча грунтуецца на інтуїцыйных высновах з фрагментарнай інфармацыі. На думку гэтага журналіста наяўнасць, што Завадзкі яшчэ жывы і што яго, жывога, пра перадвыбарнай патрэбе яшчэ дастаўнуць з рукава тыя, хто зладзіў гэтае выкраданье.

Кіраўнік грамадзкай камісіі па рассыльяданьні гучных зынкненняў, былы кадэбіст Алег Войчак, сказаў у інтэрвю агенцтву БелАПАН, што бачыць за ад'ездам Случака і Петрушкевіча съледчыя працы расейскіх спэцслужбаў. Здайцаца дадаць, што Петрушкевіч са Случакам цяпер знаходзяцца за межамі краіны, іхняя сем'і застаюцца ў Менску.

Электроннаю поштай, са спазненнем, прауда, быў распаўсюджаны здымак Случака з Петрушкевічам падчас інтэрвю і фатакопіі некаторых дакументаў.

Юры Сівакоў: "Мне так крываўна за гэтага афіцэра! Паўлючэнка — таленавіты афіцэр. Даі бог, каб усе валодалі такім інтелектуальным патэнцыялем, як ён. Я дагэтуль з'яўляюся старшынём рэспубліканскага брацтва "крапавых барэтаў", і Паўлючэнка — мой намеснік".

"Беларусская Деловая Газета"

СІВАКОЎ УНІКІНУЙ АДКАЗУ

Адзінам, хто адгукнуўся на скандалы абвінавачаны, стаў былы міністар унутраных спраў Юры Сівакоў. Ён даў інтэрвю "Беларускай Деловай Газете", "Советскай Беларуссіі" і "Беларускай газете" (паказальны выбар выданыя). З гутаркі можна дазнацца, што Сівакоў варагуе з Шэйманам, Бажэлкам і Навумавым, што Паўлючэнка — пайка, але не даеща ніякага адказу на наступныя пытанні:

— ці сапраўды Беларусь адмовілася ад раней заказанай спэцзасталівания для пошуку трупаў?

— ці вёўся разбор съмерцяў Французава і Кабзара?

— што цяпер з Бажэлкам, дзе ён і чаму маўчаць?

— чаму былы старшыня КДБ Мацкевіч адмовіўся ехаць паслом у Югаславію і бавіць час у Маскве?

— чаму былі спыненыя съледчыя мерапрыемствы што да Паўлючэнкі па справе Ігнатовіча?

І ўрэшце, дзе ж Захаранка? Дзе ж Ганчар? Дзе ж Завадзкі? Зрэштам, журналісты "БДГ" і "СБ" і не задаюць гэтых пытанньня.

КРЫМІНАЛЬНЫЯ АБВІНАВАЧАНЬНІ

Калі Случак і Петрушкевіч маюць рацю, слова пра "крывавы рэзэм" з мэтафары робяцца журністкай прайдай.

Улада адказала на абвінавачаны, маўчаныем. Гэтае маўчанье падрывае аўтарытэт Беларусі. "Лукашэнка камандаваў карным атрадам(?)", — такі, прыкладам, загалавак дае аналітычнаму артыкулу расейскага інтэрнэт-выданыя gazeta.ru. Працэс над Ігнатовічам мусіць быць адкрыты. Рассыльяданьне адносінаў Паўлючэнкі да спраўы мусіць быць адноўленае.

Усе, каго падаразаюць па справе Ігнатовіча, мусяць пакінуць свае пасады на час съледства. Бажэлка і Мацкевіч мусяць быць съведкамі на працэсе Ігнатовіча. Цэлы Французава і Кабзара мусяць быць высыветлены. Калі гэта я будзе зроблена, Лукашэнка нае права браць удзел у выбарах 9 верасня. Калі гэтага я будзе зроблена да 9 верасня, гэта мусіць стаць першым крокам новага кіраўніка дзяржавы Лукашэнкі ад улады.

Барыс Тумар

Зынік кіраўнік Пінскай філіі ЗБС

Тыдзень таму, 11 чэрвень ў панядзелак, зынік Максім Саханчук, студэнт З курсу Пінскага інстытуту кіравання, старшыня суполкі ЗБС Пінску.

Апошні раз Максіма бачыла старшыня Задзіночаныя беларускіх студэнтаў Крысыціна Сідун. Яна разыўталася зь ім 11 чэрвеня на станцыі мэтро "Плошча Якуба Коласа" і 18-й у Менску. З сабою Максім нёс стос "Студэнцкай газеты", якую меў завезець ў Пінск.

Дамоў ён не зьяўляўся. Бацькі тэлефанавалі па ўсіх сваяках, сябрах і знаёмых Максіма. Ніхто яго

ня бачыў. Ягоны здымаць паказалі ў Пінску па тэлебачаны — ніякага выніку. Бацькі Максіма падалі заяву на вышук у міліцыю. Яны ў роспачы.

Прыгадваецца, што месец таму пінскія суполкі ЗБС цікавіліся спэцслужбы: сяброў ЗБС (у тым ліку і Максіма Саханчука) выклікалі ў КДБ і бралі падпіскі, што яны на будзучай замісцца грамадзкай дзеянасцю, праводзілі "выхаваўчыя" гутаркі.

Пінскі праваабаронца Аляксей Дзікаўскі кажа, што Максім быў звычайнім юнакам-патрыётам — спакойным і разважлівым. Нічога такога раней з'ім не здаралася. Усіх, хто мае нейкую інфармацыю пра ягоны лёс, просім звязацца да прадстаўніка Беларускага Хельсынскага камітэту ў Пінску праз тэл. (0165) 35-97-76 або ў Праваабарончы цэнтар "Вясна" (017) 231-08-44.

Б.Т.

клейванье ўлётак дзесяцікласніка Зымітра Цярэшчанку. Сябар «Маладога Фронту» Дзяніс Мархаток быў вымушаны забраць дакументы зь менскай СШ №86. Прынаймы для выключэння стаўці цік на дырэктара з боку камісіі па спраўах наўгорадовых, якія вынесла Дзянісу Мархатку папярэджанье за ўдзел у акцыях Маладога Фронту. За нанясенне надпісу на будынкі Фрунзенскага выканкама міліцыі затрымалі 18-гадовага Максіма Віньярскага. 10 чэрвень ў Віцебску затрымалі сбру КХЛ-БНФ. Былога палітвізія Уладзімера Плещанчука, які распаўсюджваў улёткі Беларускага Салідарнасці. Бліжэйшымі днімі ў суд перадаюць крымінальную спраўу да дынамічнага дактыўнага суду «Зубра» — Сяргея Коктыша, Анатоля Алязара, Аляксандра Ермакова і Аляксея Шыдлоўскага. Суд мае адбыцца ў ліпені. Ях абвінавачваюць па артыкуле 218, частка 1 Крымінальнага кодэкса (наўмысная зынічнасць або пашкоджанне маемасці) за тое, што 26 студзеня гэтага года распісалі адзінай

рэв'юканкамі ў Менску словам «Зубр».

Хроніка кампаніі

**ЛІДЗІЯ ЯРМОШЫНА:
“ДЗЕ ПАЗНЯК?”**

У духу ста-
рых Літоўскіх
статутаў па-
дышла да рэгі-
страцыі Зянона
Пазняка ка-
кіраўнічка лу-
кашэнкаўскага
Цэнтравыбар-
каму. На ліст
Зянона, які дас-
лаў сьпісы сваёй
ініцыятыўнае групы поштаю, яна
адказала двумя. Адзін накіравала
у Канстытуцыйны суд: ці мае пра-
ва Пазняку вылучацца, калі ён ня
жыву ў Беларусі? Другі — самому
Пазняку: патлумачце, калі ласка,
зь якой прычыны Вы не жылі ў
Беларусі? З Суду адказаў: можа-
це рэгістраваць на свой одум.
Пазняк адпісаў: у Беларусі прап-
исаны, у Беларусі жыву, ап-
роч перыяду знаходжання за
мяжой па службовай ці палітыч-
най неабходнасці. Калі мяне не
рэгіструеце, тады на маецце права
зарэгістраваць і Сініцына з Чыгі-
ром. Ярмошына тлумачэннем
Пазняка задаволілася і ягоную
ініцыятыўную групу зарэгістрава-
ла.

ступіць на выбараў у якасці кандыдатаў, яма віводнага чалавека, які б выступаў на баку беларуска-
га народа. Гэта ўсё людзі, якія суп-
рашоўнічаюць з Москвой, з маскоў-
скай палітыкай. Я цудоўна разу-
мею, што я ў гэтай сътуацыі адзі-
ны кандыдат, які будзе прадстаў-
ляць альтэрна-
тиву маскоў-
скай і лукашэн-
каўскай палітык-
ы. Ніякіх саю-
заў з Рәсей!

мовілася. Быццам бы сказала:
“Калі жанчына ідзе на выбары,
яна спадзлецца на перамогу”. Та-
кая вось быццам бы апазыцыянэр-
ка выгадавалася пад крылом За-
міталіна.

А што? У калхозах і не такому
верылі.

**СЯМЁН ДОМАШ:
АМАЛАДЖЭНЬНЕ**

З усіх ініцыя-
тыўных групаў
Цэнтравыбар-
кам адклаў
толькі регистра-
цию домашаў-
скай. У выніку
збою домашаў-
скага камптара
усе яе слабры
аказаліся ў да-
кумэнтах маладзейшыя на 10 га-
доў. Чытае Ярмошына съпісы і ня
можа ўціміць, што гэта сярод
зборшчыкаў подпісаў 13—14-гадо-
вых робіць?

Уладзімер Шлатак

**МІХАІЛ МАРЫНІЧ:
“ПУЦЬ У НІКУДА”**

Міхайл Ма-
рыніч спраба-
ваў на беларус-
камоўнай пы-
танні журнali-
стай адказаць
на беларуску.

Лукашэнкаў-
ская палітыка,
кажа, — “гэта
пуць у нікуда”.

Мікола

**З нацыянал-кансерватараў —
за Пазняка, з дэмакратаў —
за Домаша, а ў наступны раз —
за Бяляцкага і
Дабравольскім**

ляцкаму, а ў якасці назову аўтада-
най дэмакратичнай кааліцыі пропануе
“Тутэйшыя”.

Маладая сям'я з Горнага завулку ў
Менску піша: “Гэтым разам мы за таго
кандыдата, які будзе мец найлепшыя
шансы на перамогу, а ў наступным
будзем вылучаць Бяляцкага і Дабра-
вольскага, бо яны самы ўдарны”.

Ну, а лёунгам тыдня рэдакцыя
прызнае беззаганна-мяккі: “За Бела-
рузь бязь Люкашэнкі”.

Аптыанне сканчаецца. Съпяшай-
цеся ўзяць удел!

Учора ў Менску адбылася працэсія Божага цела. Каля 5 тысячай
каталікоў прыйшлі крыжовым ходам ад касцёла на Залатай
Горцы да Чырвонага касцёлу, а пасля да Катэдры. На чале
шэсць ішлі нунцы Дамінік Грушэўскі і біскуп Кірыла Клімовіч.

Такая працэсія ладзіцца пачынаючы ад XV ст.

Ліст ў рэдакцыю

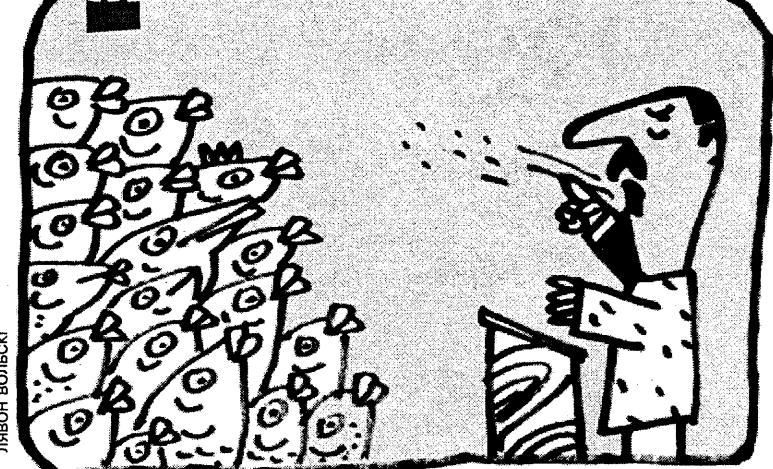
«На грудзях і сьпіне яго былі шыльды»

14 чэрвеня ў Смугонях адбыўся суд над сябрам КХП-БНФ Віктарам Тура-
цом, які 13 траўня прайшоў паўз увесі горад з бел-чырвона-белым съцягам
у руках. На грудзях і сьпіне яго былі шыльды з надпісам: “Эта наш родны бе-
ларускі съцяг”. А калі раптывакаму акурат у гэты час сабралася мясцовая
вэртыкаль і сагнанія з усіх прадпрыемстваў, арганізацыяў і установаў людзей —
чалавек 500 (адзначаўся так званы “дзень герба і съцяга”). Калі туды пады-
шоў Віктар Тураўец з бел-чырвона-белым съцягам, яго адразу на вачах ува-
ху ўсіх затрымала міліцыя. Віктар крыкнуў: “Жыве вольная Беларусь”.

Віктар далі троны арышту. Прокурор Мікалай Маліноўскі запатрабаваў
больш строгага пакарання. Суд наклаў на Тураўца яшчэ й штраф у 150
мінімальных заробку.

Віктар Шоць, Смургоні

Жарт

Лявон Вольский

анонс

На гістарычных палосах “НН” у
наступных нумерах газэты:

Ігар Лялькоў “Адвечная песня”

Аб адной няўдалай спробе
аб’яднаць паваенную
беларускую эміграцыю”

Сяргей Ёрш “Невядомыя
дакументы Беларускага грэ-
каталіцкага экзархату”

Алег Гардзіенка “Сымерць
Байкова. Таямніца зынікенія
аднаго з самых бліскучых
беларускіх мовазнаўцаў”

Свяя гісторыя
ў сваёй газэце.
Дык падпісваецца на “НН”

Сяргак Іваноўскі

Аптыанне чытачоў «НН»

ВЫНІКІ НА СЁНЬНЯ

За каго 6 Вы прагаласавалі на
прэзыдэнцкіх выбараў?

Зянон Пазняк 165 (146)
Сямён Домаш 92 (76)
Вінук Вячорка 19 (17)
Аляксандар Дабравольскі 10 (9)
Павал Жук 7 (6)
Юры Хадыка 6 (5)
Міхаіл Чыгір 7 (5)
Станіслаў Шушкевіч 5 (4)
Аляксандар Лукашэнка 3 (3)
Ні за кога 3 (2)
Алег Трусаў 3 (1)
Станіслава Багданкевіч 2 (2)
Алесь Бяляцкі 2 (0)
Павал Казлоўскі 2 (2)
Вячаслав Січук 2 (1)

Наша аптыанне набліжаецца да

канца. Застаецца падвесыці вынікі,
што мы й зробім у найбліжэйшым
нумары, ды пастаўіць насы крыжыкі
ў падлісных лістах тых, каму мы давя-
раем. А давярамі мы найбольш,
якія паказала аптыанне, з нацыянал-кан-
серватыўных палітыкаў — Пазняку, а
з дэмакратычных кандыдатаў — До-
машу.

На гэтым тыдні ўпершыню былі пад-
адзены галасы за Барыса Рагулю і
Сяргея Высоцкага і чарговыя галасы
на карысць Быковія й Сурвілі. Зье-
стак пра колькасць галасоў, пададзен-
ных за апошніх, мы ня ўлічаем, бо
яны не палітыкі.

Пісьменнік Адам Глебус аддаў
свой голас праваабаронцу Алесю Бя-

Аптыанне “НН”

За каго Вы прагаласавалі 6 на прэзыдэнцкіх выбараў?

Пад якім дэвізам мусіць ісьці на выбары кандыдат, за якога
Вы прагаласавалі 6?

За якую партыю Вы прагаласавалі 6 на парлямэнцкіх
выбрах?

Калі 6 зараз стварылася новая аўтада-
най кааліцыя апазыцыі, як яна, па-Вашаму, мусіць называцца?

Выражце гэты бюлетец і дашлеце ў рэдакцыю “НН”:
220050 Менск а/с 537 “Аптыанне “НН””.
E-mail: nn@irex.minsk.by

Сардынія

Мова на маніторы

Гаворка жыхароў высны ў Міжземным моры ажывае ў віртуальнай прасторы

Выспа Сардынія належыць Італіі. Сардзкая мова ніколі не была афіцыйнаю (акрамя невялікага пра-межку часу ў Сярэднявеччы) і па-ноўнаю.

З 900 г. да Н.Х. на высьпе дамінавала фінскія культура. Пасыль прыйшлі рымляне, і лаціна выцясняла фінскіскую ды не-вядомую зараз старожытнасардз-скую мову. Сяляне й пастухі стварылі на аснове лаціны асаблівы дыялект, які зь цягам часу разъвіўся ў сардзкую мову, пера-жыўшы каталёнскае, гішпанскае ды італійскае панаваньні.

Пасыль аўяднаньня Італіі ў ме-стах Сардыніі началі размаўляць па-італійску. На вёсцы пануе дзівюхмоўе — па-сардзку гаво-раца між сабою, а па-італійску — у афіцыйных установах ды з італійцамі. Сардзкая мова, нягледзячы на татальну італізацыю шко-лы ды мэдыяў, гаворыць прыкладна 80% насельніцтва (1,5 млн. чала-

вец). Свядомыя сарды дамагаюцца дзівюхмоўем.

У 1994 г. доктар Гвіда Мэншынг, прафесар раманістыкі Бэрлінскага Вольнага юніверсітета стварыў у Інтэрнэце сайт "Limba e cultura de sa Sardegna", каб згуртаваць сардаў, што расцягнуліся па ўсім сьвеце. Сёняня гэта найвялікшы вэб-рэсурс на сардзкай мове, які прапануе самую разнастайную інфармацыю — ад рэзістаў прыгатаваньня сардзкага хлебу да ся-рэднявечных юрдычных даку-ментаў.

Сардзкая мова маладаўследава-ная і неўніфікаваная, але ужо ўжываецца ў Інтэрнэце. У Сеціве і выпрацоўваецца агульны варыянт сардзкай мовы. Да таго ж, усе сло-вы ды выразы, якія ўжываюцца шматлікімі наведнікамі сайту, лёг-ка фіксуюцца, што дапаможа сис-тэмамі звязаць іх, скласці слоўнікі, удасканаліць граматыку.

Алесь Кудрыцкі

Агляд сярэднеўрапейскіх падзеяў

У Польшчы жаўнеры п'юць, а ў Чэхіі каровы шалеюць

Два з 11 прэм'ераў ва ўрадах Баўгарыі пасяля 1990 г. былі агентамі камуністычных спэцслужбаў — сцьвярджжае Люстра-цыяна камісія, хаць яе называе імёнаў. Камісія падала імёны 52 дэпутатаў апошніх чатырох пар-ліаментаў краіны і 78 сёньняшніх кандыдатаў у дэпутаты, якія супрацоўнічалі з спэцслужбамі.

На сем год пазбайдыння волі асуздзіў праскі гарадзкі суд было-га вайсковага пракурора камуністычнае Чэхаславаччыны 85-га-дэлегата К.Ваша, які ў 1949 г. на па-казальнім працэсе дамогся рас-стрэлу генерала Г.Пікі, героя дзівюх сусветных войн, звына-вачанага ў супрацоўніцтве з бры-танскай выведкай.

У паўднёвой Чэхіі выяўлены выпадак каровінага шаленства — першы ў Сярэдній Эўропе. Відаць, хворыя каровы елі харчовыя да-даткі, прывезеныя з краінаў ЭЗ. На гэтым тыдні забілі 139 кароваў, якія могуць быць заразнымі. Чэхі атачылі месца зыншчэння хворых жывёлаў войскам і паліцыяй. Забарону на імпарт чэскас ялави-чыні ўжо ўяўляе Польшча і Расея.

Віц-міністар нацыянальнай

абароны Польшчы Робэрт Ліпка нядыўна зьяўляўся перад жаўнерамі нападпіткі. Пра тое напісалі ў друку, і афіцэр пазбываўся пасады.

Проблема п'янства сярод вайскоўцаў настолькі сур'ёзна, што ўрад распрацаўваў комплексную праграму, якая прадугледжвае лячэньне афіцэраў-алькаголікаў і дапамогу жаўнерам тэрміновае службы. Значная частка польскіх афіцэраў прайшлі прымусовыя лячэньне ў наркалагічных установах, але вы-кідаць іх з войска не вытадае — навучаньне новых абыдзеца да-ражэй. Адмысловая лекарская дапамога будзе ажыццяўляцца ця-пер беспасярэдне па месцы служ-бы.

Колькі дзён таму зынік адзін з былых кіраўнікоў сэрбскіх спэц-службаў. Генэрал Уласцімір Дзэрдзевіч, кажуць, апынуўся ў Маскве, прыхапіўшы з сабой час-ту дасце на сёньняшніх вышы-шых чыноўнікай краіны. Дзэр-дзевіч быў замяшаны і ў справу аб прыхоўванні масавых злачын-стваў у Косаве, аднак яго не арыштавалі, а толькі выправілі на пэнсію.

Сяргей Рак

цыя канфіскавала 18 тысячаў не-легальных кампакт-дышкай, вялі-кую колькасць гарэлкі й цыгарэтаў без ажыцьных марак, відэакас-эты з дзіцячай парнаграфіяй, тэкстыльныя вырабы.

Беларусь-Украіна

З варагаў у грэкі

У 5.40 12 чэрвень памежнікі Ло-еўскай групы памежных катэраў на Дняпры ля самай дзіржакаўнай мяжы спынілі човен, у якім зна-ходзіліся грамадзянін Беларусі і чачы́ра грамадзяніна Аўгустані-ну. Затрыманыя хацелі нелегальна перасячы беларуска-ўкраінскую мяжу. У працэсе разбору афганцы, якія каля сябе ня мелі ніякіх даку-ментаў, расказаў, што прыбылі ў Менск з Масквы, а потым выпра-віліся на Брагіншчыну. Вядзенца следства.

Паводле БелАПАН

Ольшча

Беларускі факультэт у Беластоку

У Гарадзенскім універсітэце імя Янкі Купалы пачаліся Дні Беластоцкага ўніверсітэту. Падчас іх стала вядома, што плянуюцца заключэнне дамовы аб супра-цоўніцтве паміж дўвумі ўніверсите-тамі, згодна зь якой у 2002 г. у Беластоцкім ўніверсітэце пачне праця факультэт беларускай філалёгіі.

Аблава на кірмашы

На найбуйнейшым рэчавым рынке Варшавы сіламі паліцыі, памежнікаў і міністру правялі аблаву на гандляроў нелегаль-ным таварам. Падчас яе затры-малі больш за 80 грамадзяніні Беларусі, Арменіі і Украіны. Палі-

Івонка Сурвілла: “Свая ўлада раней ці пазней прыйдзе”

Гутарка са Старышнёю

Рады Беларускай

Народнай Рэспублікі з нагоды дзесяцігоддзя з моманту аднаўлення “Нашай Нівы”

“НН”: Сёлета спаўніеца 10 гадоў, як незалежнасць Беларусі прызнаў съвет. Спадарына Старышнія, гэтае дзесяцігоддзя зас-танаецца ў гісторыі як пэрыяд стратаў ці як час здабыткаў?

Івонка Сурвілла: Гісторыя пад-зеліць гэтыя дзесяць гадоў на два пэрыяды: першыя тры гады будуць лічыцца пэрыядам адраджэння, здабыткаў і вялікіх на-дзеяў, а наступныя сім — пэрыядам дыктатуры, эканамічнага зас-токаў і павароту дэнацыяналізацыі савецкіх часоў.

Здабытага за першыя гады незалежнасці Беларусь ня стаціла. Страціла толькі тады, калі наш народ дазволіць рэжыму ўцігнучы ў “саюз” з Расеяй. Пакуль што Беларусь яшчэ на мапах съвету фігуруе як незалежная краіна. Наша моладзь яшчэ ня змушаная аддаваць жыцьцё за чужыя інта-расы ў Чачні. Беларусіці цікавіцца съвет, ведамыя людзі выступаюць у абарону нашых чалавечых правоў. Цяпял ужо нам ніяма пат-робы даказаць, што тут не Расея, што мы не расецы.

У Беларусі вялікая частка на-сельніцтва толькі нядыўна даведа-лася аб сваіх гісторыях, сваіх ба-гатай культуры: ужо не ўважае Івана Грэзлага сваім героям, а гана-рыцца Кастусём Каліноўскім ды случчакамі, сваёй мовай, сваёй культурай. Гэтыя людзі рабамі ня будуць. Будуць змагацца за сваю чалавечую годнасць, пакуль не здабудуць сабе вольнай дзяржавы, калі жыць бяз страху, нармальна і заможна.

Усё гэта, безумоўна, здабыткі.

Апошняя сем гадоў у нашай гісторыі застануцца пэрыядам ня-выйкарыйных магчымасцяў, стражчаків, змарнаванага часу. Замік таго, каб карыстаць, як нашыя суседзі, з дапамогі цывілізованага съвету ды працаўцаў на карысць свайго народу, Бела-русі штораз больш ізалявалася ды бліднела.

Мы тут робім вялікія выслікі, каб давесці да ведама съвету, што Лукашэнка ня ёсьць прадстаўніком нашага народу. Што ён — пап-росту часовая зыява. Дабіўся да ўлады з дапамогай Масквы і ёй службы. Дасюль, дзякаваць Богу, на змогу інтэргравацца краіну ў Ра-сею. Але небясьпека гэтыя і нада-ліць існун. Калі Путін здоле-зъяніць канстытуцыйю Расейскай Фэдэрэцыі, каб падаўжыць свой мандат, ён можа заадно зрабіць у ёй адпаведныя папраўкі ды ад-навіце колішні “саюз”. Магчыма, гэта галоўная мэта ягонаі задумы.

Міктым, Беларусь краіна ня будніца, як гэта адвеячна імкнулася доказацца нашыя суседзі. Народ наш моцна падзяліўся ў ХХ ст., ад-нак ён выхыў. Ен жыцьця здады. Уявіце сабе, што мы маглі б дасяг-нучы, каб не гамавалісі нашыя выслікі ды ініцыятывы. Мы здоль-ныя ўзвініць наш край да ўзроўню найбольш развітых краін Эўро-пы. Мы маглі б шмат зрабіць у гэ-тым кірунку за апошнія 10 гадоў, каб на выйшлі ў 1994-м чалавека, які меў іншыя мэты і амбіцыі.

“НН”: На чым базуецца Ваш

гаспадаром у краіне. Ня будзе вы-даткоўца грашовыя сродкі на сілавыя структуры, каб бараніцца ад свайго народу, а будзе клапаціца аб ягоным дабрабыце, ліквіда-ваць радыяцыйнае забруджанье, ствараць нармальныя ўмовы жыцьця. Пастаўіць краіну на ногі, перастане яе ізаляваць, а наадвар-от, будзе стараца здабыць пад-трымку ад іншых прыязных краін-наў.

Дзеля якасцяў нашага народу, дзеля прыгастства нашага краю, дзеля яго становішча ў цэнтры Эўропы, моцна веру ў лепшую буд-дучыню Беларусі.

Спадзяюся, што народ наш вы-бера на прэзыдэнта добрага чала-века, беларускага патрыёта, які будзе яго шанаваць і дбаць пра ягоныя дабрабыты.

“НН”: Чым, на Вашую думку, ёсьць газета “НН” для беларус-кага грамадзтва?

ЛС.: Для беларускага грамадзтва “Наша Ніва” — гэта той голас волі, годнасці, пашаны да ўсяго бела-русскага, які так моцна яму цяпер патрэбны.

З мужам мы “НН” началі чы-таць ледзь толькі яна аднавілася дзесяць год таму. Яе ўзворені і адначасова яе патрыятычны кіру-нак рабілі яе для нас цікавай і мілай, “сваёй”. Віншую зь дзесяц-ігоддзем!

Гутарыў Андрэй Дынко

НАША НІВА РЭКЛАМНЫЯ РАСЦЭНКІ

З 1 красавіка 2001 г. для юрдычных асобаў устаноўленыя наступныя расцэнкі за рэкламу на старонках «Нашай Нівы»:

Паласа	Кошт за 1 см кв., руб. з улікам ПДВ
Першая паласа	791
Апошняя паласа	690
Унутраная паласа	629
Зынікі за колькасць публікацыяў:	
Больш за 3	да 5%
Больш за 7	да 10%
Больш за 12	да 15%
Больш за 20	да 20%
Зынікі за плошчу адной аўтавы:	
108—217 см кв.	10%
217—434 см кв.	15%
434—867,5 см кв.	20%
867,5 см кв. (паласа)	25%
Для агенцтваў, рэдакцый газет (пры абмене рэкламна-інформацыйнымі матэрыяламі), некам	

ВЫЗВОЛЬНЫ РОК

З «Народным альбомам» у Варшаве

З мастаком Лёнікам Тарасевічам у ягонай сядзібе ў Валілах (Беласточчына)

Лярон Вольскі

Быць рок-музыкам у Беларусі на шмат цікавей, чым у якім іншым месцы — трэба шмат чаго ўмечы: грацы на айчынных электрайніструментах, зробленых з адкіду вытворчасыці Барысаўскай запалкавай фабрыкі; варыць струны ў каструлі з саленай вадой дзеля паліашэнныя гуку; заклейваць бубны гарачым прасам праз газету; "заямляць" апаратуру на систэму цэнтральнага асяпленення або на жалезную лесьвіцу, калі рабетыцкайя кропка ўзімку не асяпляецца... Таму ўдека-буй і калябарантау з эшалёну рок-музыка больш, чым адкупль. Бягучы збольшага ў іншыя краіны, маўляў, цісьне праклятая рэчаінасць, не дае раскрыцца надзвычайному таленту. Зы пераездам дзяржайнае мяжы апошні мізарнені з глябальнай вясёлкавай парспектывой працы ў піцэрый. Но спадружная прычына ад'езду — унурная вычаранасць, разгубленасць, няведанье, што сказаць людзям, якія прыйшлі на канцэрт.

Лярон Вольскі нікуды ад нас ня зъедзе. Ягонаст непрадказальнасць і

выбуховая энэргія дапамагае яму зымяняцца разам з часам. Немагчыма здагадацца, каго ўбачыш на наступным канцэрце — Канцлеру ў чорным галіфе, звар'яцелага фантамаса, дзеціцу ў чырвоным пінжалку або ўгугле якога-небудзь Пінокія. Невядома, што пачуеш — "Простыя слова" ці "Дастала". На ўсіх ягоных песьнях, малюнках, вершах, апавяданыях ляжыць прапросту кляймо геніянасці, якое немагчыма съцерці нават супэрсучаснім тэхнапрацоўкамі. І гэта прымушае публіку шалецца на канцэртах. Вольскі ладзіць сэнсы масавага гіпнозу, запісвае касэты з лекавымі эфектамі, ператварае ваду ў напітак "Бураціна". Ягоныя продкі былі ў ліку першых перасяленцаў, якія пасля глябальнай катастроfy ў сістэме зоркі Бэтэльгейз трапілі на Беларусь. Толькі дзякуючы экстрасэнсорным здольнасцям, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне, ягоны прародзед здолеў выйсці зь лесу, у які завёў ліцьвіна магутны расейскі вядзьмак Іван Сусанін. Мэлды многіх песьняў Вольскага нагадваюць пракаветныя ведычныя гімны (аж да супадзення плюнных гітарных хадоў!). А праз 200 гадоў у ягоны гонар будзе называны на глыбайши кратэр на тэрыторыі беларускай калёні на Марсе.

Ігар Няхведараў

Часопіс "ARCHE" запрашае ўсіх сваіх аўтараў і адэптав на цырымонію ўручэння прэміі "ARCHE" 19 чэрвеня, у аўторак, а 18.30 у Нацыянальную бібліятэку.

На «Басовішчы»

ZET. НАША ГІСТОРЫЯ

Наша каманда стварылася пры канцы 70-х, калі буяў хіпанскі рух. Было нас, як і зараз, чацьвёрта плюс клявішнік. Усе мелі рознага кшталту музычную адукцыю — ад сярэдняй спэцыяльнай да вышэйшай. Гralі на розных студэнцкіх вечарынах. Тады на такія мерапрыемствы збліжалася страх колькі народу, заўязтары року нахват разбіралі дахі, каб трапіць у памяшканыне, дзе ўсё адбываляся.

Неўзабаве з Англіі прыйшоў запыт да беларускую каманду, дзеля ўдзелу ў фестывалі супраць Апартэіду. Мы былі самыя прафесійныя, маладыя і яшчэ не паспелі запламіць свае імёны п'янствам ды іншымі формамі — распусты. Мінкульт выбраў нас. З намі доўга праводзілі прафілактычную работу, тлумачылі, што можна, што нельга, і вось мы пераехалі мяжу СССР! Нашая радасць ня мела межаў. Крыху іспавядалі як хіба 11 суправаджальнікаў, відавочных агентаў КГБ, якія ўсю дарогу пілі, чапляліся да правадліці, выкідалі ў вокны пустыя бутэлькі, бычкі, майткі ды іншую брыдоту.

Згралі мы канцэрт на стадыёне ў Эмбле. Посьпех быў шалёны.

Потым мы зграбі яшчэ адзін канцэрт у маленькім клубе (ангельцы зразумелі, што гроши за вялікі канцэрт забірае савецкай дзяржава, і прапросту далі нам зарабіць).

Ледзьве мы вярнуліся дахаты, як 11 агентаў заклалі наш нелегальны канцэрт, і нас пачалі цягнаць па съледчых органах. Наш клявішнік ня вытрымаў уціску, пачаў ужывальць марыхуану, герайд, какаін і транквілізатары і праз восем гадоў памёр.

Мы вымушаны былі завязаць з музыкай.

Пачалася перабудова. Хтосьці пайшоў у бізнес, хтосьці працягваў піць. Я сам гандляваў сродкамі мабільнае сувязі...

Год таму мы сабраліся на дні нараджэння аднаго свайго даўні-

га знаёмага-бізнесоўца. Ён і кажа: "А ці не сабрацца вам, хлопцы, нанова, не паграць старыя свае гітбы?" Мы на п'янную галаву пагадзіліся, а нараніцу глядзім — контракт падпісаны: за 3 наступныя гады трэба зграць 80 канцэртаў!

Пачалі зьбірацца, разгэставаць. Паехалі на "Басовішчы", атрымалі там прыз. Часта граем у Польшчы, у Беларусі, зьбіраемся ў Трынітад і Табага.

Часта ў нас пытаюцца: у якім стылі вы працуеце? Гэта сінтэз музыкі флямэнка, кантры, твісту, рэгтайму з элемэнтамі індастрыел

БІЯГРАФІІ:

ПОРТЭР. Характар нардычны, ганебных сувязяў ня мае. Нара-дзіўся даўно. Вучыўся ў інстытуце энэргетыкі й мэханізацыі ліфта-вага абсталівания. Граў у гурце на бубнах. Працаў у сферы на-фавага бізнесу. Калі фірма была зачыненая афіцыйнымі структурамі, вырашыў вярнуцца да музычнае дзеянасці. Мянушку атрымаў за любоў да цёмных гатункаў піва і чарнасуровых жанчынаў.

СТРОНГ. Нара-дзіўся 31 лютага 1939 г. У часе наемца акупациі працаў у паліцы. Пасля вайны апынуўся ў Аргентыне. У 1971 г. вярнуўся ў Беларусь (быў скінуты з парашутам непадалёк ад Ёцэвічаў). Стаяўся. Граў у гурце на гітары дзеля падрыгу савецкіх устаноў. Пасля 1991 г. адышоў ад музычнае й падрыўное дзеянасці й вярнуўся да іх у 2000-м. Мянушку атрымаў за рэзкі характар.

АКРАБАТ. Скончыў цыркавую вучэльню. Аднойчы падчас складанага прыруту зваліўся з пад купалу на арэну. Два гады быў парализаваны. Намаганынем волі прымусіў сябе ўзыняцца са шпітальнага ложка. Стаяў на злачынныя шлях — карыстаючыся цырковай падрыхтоўкай, залазіў у цяжкадаступныя памяшканы, дзе знаходзіліся гроши й каштоўнасці. Граў на бас-гітары. Стварыў фірму, якая займалася адмывкай брудных грошай. Пасля перастрэлкі з канкурэнтамі сыйшоў са злачыннага шляху ды вярнуўся ў музыку.

КАНЦЛЕР. Нара-дзіўся ў Паўночнай Карэі. Горача падтрымліваў палітыку вялікага настаяўніка Кім Ір Сэна, ідэі Чучхе. Вучыўся ў СССР, у Менску. Там падпаў пад ушы гурту, дзе грали вишэйзгаданыя асобы. На радзіму не вярнуўся. Граў на гітары, сіпяваў. Працаў у супольнай беларуска-наемецкай фірме, якую зачынілі цераз ізаляцыянісцкую палітыку ціперашняе ўлады. Вярнуўся да музычнае дзеянасці. Мянушку атрымаў праз свою празаходнюю арыентацию, якая прыйшла на змену адданасці ідэям Чучхе.

і драм-н-бэйс.

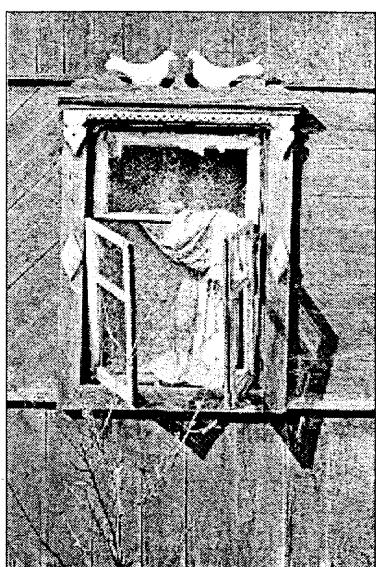
Яшчэ нас пытаюць: чаму вы граце ў масках? Па-першое, мы не настолкні маладыя, каб дэмансстра-

ваць публіцы свае твары, а подзывіг "ролінгай" паўтараць якія намеры. Па-другое, такім чынам хочам пазыбеніць культу асобы вакаліста і лідэр-гітарыста, які зазвычай суправаджае каманды

нашага кшталту. Мы лічым, што гэта заганная практыка, калі басіст і бубніч застаюцца ў ценю. Усе ў гурце мусіць быць раўнапраўнымі.

Хай маладыя павучанцы, хай створыцца, нарэшце, канкуренцыя ў беларускай музыцы! Но, калі ня мы, дык хто, а калі хтосьці, дык чаму ня мы?

Адзін з каманды

Паказальна, што сёлета, на 15-ю гадавіну Чарнобыльскай аварыі, узьнікла завочная спрэчка паміж людьмі, які, можа, у найбольш ступені адказваюць за беларускую ідэю і прадстаўляюць сябе — старшынёй Рады БНР Івонкай Сурвіллай і рэдакцыяй газеты «Наша Ніва». Барыс Тумар напісаў права-кацыйны артыкул «Перабольшаны Чарнобыль», які выклікаў непара-зуменые ў спадарыні Івонкі. Пад-крэслім, што дагэтуль у гэтых прадстаўнікоў беларушчыны пры-самым, так бы мовіць, сывятарным агні, ніякіх разыходжаньняў у га-лоўных тэмах і пытаньнях не ўзынікала. Вось сутнасьць электроннае паштовае дыскусіі паміж старшынёй Рады БНР Івонкай Сурвіллай і аўтарам «Нашае Нівы» Барысом Тумарам.

Дыскусія між Івонкай Сурвіллай і Барысом Тумарам

Спадарыня Сурвілла паведаміла пра свой намер выслыць артыкул-устасімі пра стварэнне Канадый-скага Фонду Дапамогі Ахвярам Чарнобылю ў Беларусі, але засум-нівалася, пачытаўшы нашаніў-скую публікацыю «Перабольшаны Чарнобыль». Яна піша: «Справа ў тым, што магчыма хадзіць, каб яно гэтак было, але яно гэтак ня ёсьць. Напісана папросту як на заказ са-мога Лукашэнкі. Тады, калі ўвес-съвет пачынае разумець, што та-кое радыяцыя, нават Францыя пачынае зачыняць ядравыя электра-станцыі, тут раптам палякі «ад-крылі», а «Наша Ніва» паўтарае, што ўсё гэта «блеф!!!» Пачала чы-таць, думаючы, што гэта сарказм. А тут выглядае, што аўтар зусім сур'ёзны! Замыкаць вочы ѹ хаваць галаву пад падушку — гэта дапа-мога ядравому, інтэрнацыональна-му і Лукашэнкавому лобі».

Шчыра кажучы, мы не чакалі такога павароту справы й перака-злі, у сваю чаргу, гэтае мерка-ванне самому Тумару. Ён стаў пераконваць, што мае рацюю. Но, маўляў, падазронная реч — дасёнь-ня нікто ня мае пўзных статыс-тычных звестак. І наадварот, пад-трыманье атмасферы пасыльчар-нобыльскага страху на руку аку-рат Лукашэнку. Бо выбудоўвацца гэткая лёгіка: Беларусь адна ня дасьць рады «касьмічнай бядзе», а значыць трэба брататаца з Расеяй пад Лукашэнкавым кіраўніцтвам. Зынаможаны й зынявераны народ ня бачыць сваёй самастойнай пер-спектывы. «Бяда меншая, чым мы меркавалі», — піша Барыс Тумар. — Перабольшванье яе, падтры-манье радыяцыйнага іміджу Бе-ларусі наносіць шкоду нацыяналь-нам эканамічным інтарэсам, ат-ручвае ѹ карумпую мэнталітэт бе-ларусаў».

Цяжка спрачацца з апошнімі словамі сп. Тумара. Але ці меншая тая бяда, чым нам уяўлялася дагэ-туль?

Сапраўды, поўных і вартых да-веру высноваў незалежных дась-ледчыкаў мы ня маєм. Ніхто ня мае! Дык ці значыць гэта, што бяды німа (і ці наадварот)? А вось тое, што ѹ Беларусі дзейнічаюць дзясяткі «чарнобыльскіх» фондаў, тузін дзяржаўных арганізацый — гэта праўда. Яны шляхам сэлекцыі апошніх гадоў манаполізавалі ўсе патокі дабрачыннае дапамогі. Тае дапамогі, што шчыра й бяз «зад-ній» думкі ахвяруюць сумленныя людзі з усяго съвету, у тым ліку, згаданыя канадцы. Спрабы раз-лізаваць наўпрастую, адрасную дапамогу натыкаюцца на штыкі тых самых фондаў і дзяржаўнага чынавенства.

Прыгадваеца гутарка ў вілен-кай рэдакцыі «НН» з мастаком Сяргеем Покладам, які дагамагаў ладаваць дабрачынныя транспар-ты з Нямеччыны на сваю родную Краснапольшчыну. «Ведаце, — казаў ён, — лепей, каб нікто пра гэта ня ведаў. Бо калі я ўсё раблю сам, я ўпэўнены, што дапамога прыйдзе да тых, каму яна патрэбная. Калі пачну афішаваць — усё заваліца. Мне давядзенца боўта-ца паміж сталамі бюракратаў і выкідаць прыому грошей».

На закіды пра карумпаванасць «чарнобыльскіх» функцыянераў Івонка Сурвілла адказала наступнае: «Факт, што некаторыя людзі нажываюцца чарнобыльскай бядою, я значыць, што Бяды німа! Наш народ прывык падазраваць, што нікто нічога за нішто ня зробіць. Лепш нічога не рабіць, каб толькі яго не абвінаваці. А людзі ёсьць хіба і ў Беларусі добрыя... У Канадзе, праўда, некаторыя будуць дапамагаць, каб потым пах-валіца гэтым. Але бальшыня дапамагае дзеля таго, што щодыя, добрыя людзі. Ня толькі з гэтага мэркантыльных задавальненінья ня маюць, але і ўкладаюць шмат часу ѹ энэргіі, каб дапамагчы, тады, калі маглі бы гэтыя сродкі ўкладыці на пабольшанье сваіх даходаў. Доўгая звычка з савецкай рэчаіснасцю ѹ выклікае ѹ Бела-руси неразуменне рэчаіснасці за-ходніц. Гэта перашкаджае нашым людзям зъмяніць сваё жыццё на лепшае. Ды ня хочуць верыць, калі ўм гаворышь».

Рацыя ў гэтых словаў неаспрэч-ная. Насамрэч, праблема паразу-мення ѹ беларускім грамадзтве нашмат шырэйшая за чарнобыль-скія і каліячарнобыльскія праблемы. Маральная абыякавасць за-хопліва ўсё большыя пласты на-роду. Спачатку хлеб зямны, а там разъярёмся... Як Бог да мяне, так і ѹ Бога.

Што ж, выходзіць, сп. Тумар ды Івонка Сурвілла або маюць свае рацыі. Абое прасякнутыя бела-рушчынай. Кожны па-свойму імкнуща паспрыяць Бацькаўшчыне. Бачаць і перажываюць за ад-нія ѹ тыя ж праблемы, але высно-вы робяць розныя. Ня дзіва, што і ўся Беларусь за гады пасля ката-строфы на здолела прыйсці да адной ацэнкі. Ня выславіла, ня ўціміла, сама не закрычала... І культура наша не ўзынялася да пўзных высноваў і вобразаў, якія сталі б знакавымі для ўсіх, агуль-напрынятымі. Мастакі памяявалі жудзікі, пісменнікі нарабілі рэ-партажаў, і... прысталі. Прысталі, як і людзі увес-съвет, што спрадвеку ТАМ пражываў.

ДЗЕНІС РАМАНОК

Хочам мы таго ці не, але мусім зноі і зноі вяртацца да тэмы Чар-нобылю, бо вельмі мала ведаем пра праблемы. Разам са сродкамі Масавае інфармацыйныя улады мана-палізвалі й праўду пра яе. Недахоп інфармацый, яе супяречлі-васць спраджаюць супрацьлеглыя думкі. Адныя беларусы, сто-мленыя няведанынем, чаканьнем і няплўнасцю, скількыя да неабач-ливага алтымізму. Іншыя, з гэтых самых прычынаў, кідаюцца ѹ па-нику.

Што ж нам сёньня вядома? У выніку Чарнобыльскай катастрофы ѹ зоне радыяцыйнага забруд-жання апынулася 56 адміністра-цыйных раёнаў — у тым ліку 41 горад і 3329 вёскак. На забруджанай тэрыторыі пражывае 1,85 млн.чал. Каля 400 тыс.чал. — на тэрыторыях з забруджанынем звыш 5 кюры на кв.км.

У чарнобыльскіх раёнах нашмат большая колькасць захворван-нія ѹ шытападобнае залозы. Былы рэктар Гомельскага мэдінстытуту сп. Бандажэўскі біў ва ўсе званы: адбываеца назапашванне рады-яцы ѹ арганізмах людзей, расце-калькасць дзяцей з прыроджа-нымі паталёгіямі. Наступствы доў-гатэрміновага ўздзеяньня малых дозаў радыяцый навукай не дась-ледаваныя. Ёсьць не-бяльшпека, што зъменіцца генетычны код нацыі...

Некаторыя праваабаронцы мяркуюць, што Бандажэўскага звына-вацілі ѹ хабарніцтве, каб заткнуць яму рот.

НДІ радыяцыйнае мэ-дышыны і эндакрына-лёті правёў парапаўналь-ныя дасьледаваныя стану здароўя насельніцтва ѹ раёнах з рознай рады-еэкалягічнай абстаноў-кай — Докшыцкім і Хойніцкім. У першым дзеци маюць больш гар-манічныя целасклад, вы-шэйшыя ростам. Скард-

Пра Чарнобыль

Чарнобыльскі чар і ягоная статыстыка

зяцца на частыя галаўняя болі, галавакружэнні. У іх рэгіструюцца функцыянальныя шумы ѹ сэрцы. У Хойніцкім раёне больш распа-сюджаны захворвані сардечна-сасудзістай, взетатыўнай, нэрво-вай сістэмай, астэнізацыя. Час-цей рэгістраваўся паніканы артэ-рыяльны ціск, сымптомы захвор-ванні ѹ страйкава-кішечнага тракту. Як бачым, розыца ёсьць.

Уесь народ плаціць «чарно-быльскі» падатак — каб падтры-маць тых, хто живе ѹ «зоне». Такім чынам, мы ўсе фінансуем пагрозу для нашага здароўя. Бо дзяржава не забясьпечвае насе-льніцтва «зоны» чыстымі прадуктамі. Людзі садзяць бульбу на забур-джаных землях, збираюць садавіну, грыбы, ягады, палююць, ло-вяць рыбу ѹ г.д. І ня толькі самі ўсё гэта спажываюць, але і вязуць у чыстыя раёны на продаж. Зерне, бульба, ялавічына, малако, што трапляюць на перапрацоўку, час-цяком «зашкальваюць». З гэтай прычыны ѹ Мурманску нядайна адмовіліся прыняць эшалён мяса з Магілёўшчыны. У Зэльву завезылі гэтае мясо — і адтуль вярнулі. Дзе яго реалізавалі — невядома.

Беларусь стала плянэтарным палігонам для дасьледаваньняў наступстваў радыяцыйнай катаст-рофы. Вучоныя съвету зь цікавасцю вывучаюць беларускі «дось-вед». І чым больш там будзе жыць людзей, тым для іх цікавей.

Часцяком цяперашнія ўлады нагадваюць, што Хірасіма й Нага-сакі адноўленыя ѹ там жыўці людзі. Але ў Японіі найперш умо-вы для жыцця стварылі нармаль-ныя. Хоць нашыя хойніцка-нараў-лянскія Ясі ды Яніны таксама ня скардзяцца: абы пэнсію своечасова плацілі ды вайны не было. Але трэба ж забясьпечыць іх хоць якім мінімумам: завоіць хлеб, гаран-таваць мэдyczынскае абслугоўванье, электрычнасць і г.д. Для гэтага туды выпраўляюць па разъмерка-ванні «маладых спэцыялісту». Ясна рэч, менчукі, берасцяццы, гарадзенцы намагаюцца ѹ любы способ пазбегнучы гэтае «каман-дзіроўку». Зразумеўшы, што зма-гапца з дэзэрцірамі бессэнсоўна, улады знайшлі іншае выйсце — адкрылі ѹ гомельскіх ды мазырскіх ВНУ факультеты, што рыхтуюць наебходных спэцыялі-стаў ў мясцове моладзі. Яна, маўляў, менш пераборлі-вая і за льготы падчас па-ступлення ѹ ВНУ пагод-зіца працаўца у родных вёсках.

Стан экалёгіі ѹ дрэннае харчаванне выклікаюць дысбаланс вітамінаў і мікраэлементаў у арганізме ды ўстойлівія зъме-ны ѹ імуннай сістэме. Гэта адна з прычынаў таго, што цяпер у Бела-руси съяротнасць большая за нараджалальнасць. Колькасць насельніцтва несульнна зъмяншаецца. Такое ѹ нашай гісторыі было толькі ў ваенныя гады.

Працяг на старонцы 9.

ТЭМА

трэба думаць

1654—1986.

Гістарычныя паралелі

Сяргей Харэўскі

Была ў нашай гісторыі сітуацыя, сваёй безвыходнасцю падобная да чарнобыльской.

20 траўня 1654 г. войскі маскоўскага цара Аляксандра Міхайлавіча рушылі з трох бакоў на Беларусь. З поўдня да іх далучылася казацкая арда Хмельницкага. У адначасе краі быў захітлы больш як 100-тысячным войскам чужынцаў. Ім супрацьстаяла ў дзесяць разоў меншая армія Віленскага Княства на чале з Янушам Радзівілам. Вынікі гэтага драмы красамоўна апісаў Сыракомля: «Вайна з Расеяй наўбыла жахлівыя харкты. Шчэрба, Загіеў і Хаванскі занялі ўсю краіну. У Менск увайшлі казакі, татары й камкі... У крыві й попеле загінула большая частка жыхароў, зьнішчана большасць дамоў, маңастыроў, сівятыняў. І прыйшоў мор, які цягнуўся больш за чатыры гады... Горад абязълюдзеў, стаў пустэльным, павялічыліся адно межы могілак — «залодніліся гарады мёртвых».

На першы погляд, паратунку не было, але толькі на першы. Былі калясальныя страты, але трывацца цігадовая вайна ўрэшце скончылася. Беларусь выйшла зе з апакаліптычнымі стратамі. Насельніцтва зьменшилася на 53%.

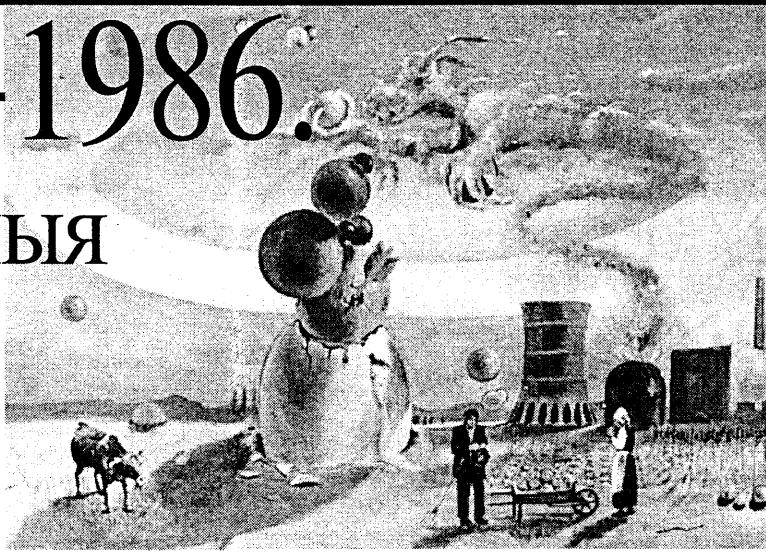
Што ў той сітуацыі рабілі валадары? Адразу ж улада вызваліла жыхароў пацярпелых земляў ад падаткаў. Дзе на 10, дзе на 15, а дзе й на 20 гадоў! Людзі мусілі ачуяць, адкынці, нарадзіцца ўрэшце! Адначасова былі дадзены каралеўскія прывілеі жыдам, каб ажыўці гандаль і рамёствы. Велізарныя ахвяраваныя беларускай магнатарыя павыдаткоўвалі на адбудову бажніцаў і кляштараў, што сталіся асяродкамі духоўнасці ю асьветы, мэдыцыны й сацыяльнае апекі.

Януш Радзівіл і Чарнобыль

Сяргей Паўлоўскі

Стрыжань беларускай нацыянальнай ідзе — арыстакратызм.

Наўбыла высакародныя продкі земляўласнікі ў абароне сваіх правоў дасягнулі той салідарнасці, на якой іхнай дзяржава Віленскае Княства Літоўскага здолела праіснаваць ажно 500 гадоў нягледзячы на ўсе вонкавыя агрэсіі. І калі сёньня ў нас бясконца перабіраюць прозывішчы лідэраў дэмакраты, я згадваю Януша Радзівіла, які пасадзіў Міхненку на кол. Ёкім пачуцьцём ён выпраўляўся ў паход, каб ачысціць зямлю ад казаччыны і на абязълюдзелых землях, у зруйнаваных гарадах і спаўнівераных чалавечых душах усталяваць спакойны звычайны парадак? І думаю я пра гэта на столыкі ў сувязі з прэзыдэнцкімі выбарамі, колькі ў сувязі з як сълед не ацэ-

Параўнаем, што зрабілі ўлады ў Беларусі пасля Чарнобылю. У першыя гады «чарнобыльскі» падатак у чарнобыльскіх жа раёнах складаў на прадпрыемствах ажно 25%. Гэта быў удар «пад дых» тамтэйшай эканоміцы. Лягічна было б сабе ўяўці, што калі ўся Беларусь плоціць «чарнобыльскі» падатак, дык з «чарнобыльцаў» яго не спаганяюць. Аж не! Тамтэйшыя прадпрыемствы ў забруджаных раёнах і сёньня плацяць 6%-ы «чарнобыльскі» падатак. І ўсе астатнія падаткі таксама!

Гэта падрывае веру людзей у справядлівасць, у салідарнасць.

Цяперашнія кіраўніцтва Беларусі, як і папярэдніе і як яшчэ ранішае, проста не можа ўціміць гэтаі тэрміны вызвалення пацярпелага люду як 10—15 гадоў, бо мысліць выключна сёньняшнімі, аднадзённымі катэгорыямі!

Сапегі, Радзівілы, Храптовічы былі перакананыя, што лёс дзяржавы будзе залежаць на толькі ад іх, але і ад іхных унукаў і прайнікаў. Таму і рупіліся пра тое, каб край даваў плады і ў будучыні... Пасыль войнаў з Расеяй вяскове населінцтва паўнастайна перасяляліся з Захаду на Ўсход. Гэтак пакрысе і паўстала беларускі этнас.

Пасыль Чарнобылю таксама трэба было паўнастайна зымесціць людзтва з Паўднёвага Ўсходу ў бок Паўночнага Захаду. Але падатковыя грошы, павыбіянныя з усіх без разбору беларусаў, пайшли не на разумнае адсяленне, а на прымадаваныне людзей у радыцайна будных раёнах. З-за катастрофы ў канцы 80-х — пачатку 90-х непазнавальна зымнілі

свой воблік Брагін, Ельск, Лельчицы, Чэрвякі. Гэтыя гарады былі ўпарадкаваныя, у іх панабудоўвалі новых адміністрацыйных будынкаў, навюткага жыльля, сквэрыкі з завазным пясочкам. Будаваліся ў гэтых раёнах на «чистых» дзяляках зямлі новыя вёскі. Гэта ўсё — таксама страты ад катастрофы. Тыя, каму дараага будучыня нашчадкаў, зьедуць адтуль урэшце.

Пры гэтым зьніжаліся тэмпы будаўніцтва ў чистых раёнах і гарадах. Прырост жыльлёвага фонду ў забруджаных раёнах толькі за чатыры гады пасыль вялікімі падатковымі падыходамі дала пабудаваную ў чистых раёнах, дык больш за 100 тыс. чалавекі. Тыя, якія былі пабудаваныя ў забруджаных раёнах, не баяцца за лёс сваіх дзяцей і свой таксама. А каб яны былі вызвалены ад падаткаў, дык Беларусь, магчыма, ужо забылася на ту трагедыю. На жаль, цяпер лёс Беларусь не вырашаюць арыстакраты.

Пра Чарнобыль трэба думаць. Будучыня Беларусі залежыць ад таго, як мы разъяснямімо з гэтай навалай і наколькі рэалістычна мы будзем ацэньваць сітуацыю. Сёньня мы друкуем артыкул з аналізом «чарнобыльскай статыстыкі», а таксама рэфлексіі Сяргея Паўлоўскага і Сяргея Харэўскага аб магчымых падыходах да пераадоўлення наступстваў катастрофы. У адным з наступных нумароў «НН» тэму працягніць чытацкія водгукі на гэту тэму, адказ Барыса Гумара, які не пагаджаецца з аргументамі ягоных крытыкаў і матар'ялам французскіх дасьледчыкаў Мішеля Фэрнэкс і Лёрана Басэно — пра рэальныя наступствы Чарнобылю.

Наша Ніва 90 гадоў таму

Вільня. 29—30 траўня Віленскім аэраклубам (кружком людзей, працаючых над разыўціцём лётання ў паветры) устроены былі палёты. Лётады вядомы расейскімі авіятар-лятунамі. Публікі сабраліся шмат. Ён падымаліся ў паветры разоў 5—6. Колькі разоў падымаліся з пасажырамі?

З усіх старон

Адэса. Неспадзейкі для ўсіх выехаў з Адэсы персідзкі шах з сям'ёй, каторы жыў тут ад таго часу, як выгналі яго з Пэрсії. Куды ён поехаў і чаго, невядома.

2 чэрвеня 1911 г., №22

БЕЛАРУСЬ ПРАЗ 100 ГАДОЎ Краіна замкаў

2101 год. Лета. Зямля Беларусі сіняя-сіняя, як у апошніх мроях інсургента звядомага апавяданья Караткевіча. Сінее безыліч аэраплан, рэкаў, ставоў з чыстай, празрыстай вадою. Сіеноўцы бласкрайнія палеткі лёну, якія толькі-толькі зацвілі. Вакол гэтай сінечы — мурожнія сенажакі, дагледжаныя палі, сівыя пушчы, гонкі гаі, маладыя дубровы. А над такай пекнатаю ўзісціцца ў неба чырвона-блакнотныя і белыя вежы замкаў, ратушаў, бажніцаў. Ни толькі Ружаны, Гальшаны ды Крэва, Слуцак, Нясвіж ды Наваградак, Лагойск, Менск, Гораддзік Полацак — амаль кожная местаў мястэчка мае сваю, няхай сабе з падмурку адбудаваную даўніну. У замках месціцца музеі, мастацкія галерэі, даследніцкія лябараторы, гатэлі для туристаў. У парадных залях ладзіцца кангрэсы, канцэрты, карнавалы, іншыя прынагодныя імпрэзы. У ратушах, як і шмат вякоў таму — магістраты. Беларусь — шматканфесійная краіна. У касцёлах ды цэрквях моляцауніты, рыма-каталікі, пратэстанты, праваслаўныя, у мячэтах — мусульмане. Але ўсе славяць Бога па-беларуску.

Мінула амаль дзесяць гадоў з таго часу, калі першы дэмакратычны парламент Беларусі прызначыў дзяржаўнымі настыры спрадвечныя сымбалі — герб «Пагоні» ды бел-чырвона-белы сцяг. Рэспубліка была абвешчаная на ўнутранай дзяржавай. Сродкі, якія ішлі на зброя ды сілавыя структуры, парламент накіраваў на аднаўленне эканомікі. Паступова Беларусь бацька. Стала мажлівым адраджэнне Краю, зынечананія бязглаздымі гаспадараннемі ранейшых кіраўнікоў. Па праектах вучоных — эколягаў ды гісторыкаў — людзі лекавалі прыроду, растаўралі старажытныя помнікі дойлідства. Гэтак цягам гадоў на Беларусі знову ўзнавілася яе спрадвечная аўра. Беларусы пачуліся дзецімі Айчыны, нязмушана вярнуліся да свае мовы, культуры, здолнюю самастойна набываць веды, даваць сабе рады ў наўскладанайшых сітуацыях. Наведванне заняткаў — на выбар вучняў. Абавязковы толькі экспкурсійны дні. Вышэйшая адукцыя — на ўсходнім узроўні.

У беларускіх сем'ях шмат дзесяці, здаровенькіх, цікаўных, працаўных. З робатаў-хатнікаў найбольш папулярная мадэль — Кот Баюн. Ён і ў доме прыбярэ, і малых дагледзіць-нагадзе, збайдзі ім казачку, змурлыка кальханку. Але матулінай пышчотаю ды бацькоўскаю ўвагаю дзяцкі таксама не абдзеленыя. Школы ўзгадоўваюць моладзь нацыянальна съведамую, здолную самастойна набываць веды, даваць сабе рады ў наўскладанайшых сітуацыях. Наведванне заняткаў — на выбар вучняў. Абавязковы толькі экспкурсійны дні. Вышэйшая адукцыя — на ўсходнім узроўні.

...Па-над вежамі замкаў кружляюць спартовыя электраплянёры. Вакансі! Хлопцы й дзяўчыны ўзъяліцаюць у паднябесце, каб з вышыні наглядзецца на свой любы Край. Апошнім часам беларусы мала вандруюць па съвеце. Но ўсё на могуць наталіць душы сваёй высьненай, вымаленай, выпакутованай ды ўрэшце здабытай і адраджанай Беларусі.

Рагнеда Аляхновіч

Новы праект «Нашае Нівы»

2101 год. Якой будзе Беларусь праз 100 гадоў? Якой будзе дзяржава і які дзяржаўны лад? Якім будуць гарады? Які горад будзе стаўцай Беларусі? Якім буде краіна? Што беларусы будуць есці? Якім будуць беларускія гроши? Якім транспорт? Якім сродкі масавай інфармацыі? Якая літаратура будзе чытацца? Ці застануцца тэатры? Якія імёны будуць самымі папулярнымі? Якімі становіцца лясы і ракі? Ці можна будзе купацца ў забруджаных сёньня аэрах? Якія зьвяры зьнікнуть, якія новыя расліны завядуть? Што будзе з чарнобыльскай зонай? У якіх цэрквях будуць малица людзі? Што яны ведаць з гэтымі? Што будзе з намі?

Штотыдні — фантазіі пра будучыню Вечнай Беларусі, эс, прагнозы і футуралягічныя артыкулы ў рубрыцы «Беларусь праз 100 гадоў». З гэтага выйдзе цэлая кніга! Чакаем Вашых допісаў. Будзем загадваць.

Чарнобыльскі чар і ягоная статыстыка

Працяг са старонкі 7.

Увогуле, наступствы аварыі на ЧАЭС можна супастаўці з наступствамі другой сусветнай вайны. Даваенай колькасці насельніцтва Беларусь дасягнула толькі на пачатку 70-х (Эстонія і Латвія — у 1950 г., Малдова — у 1953 г., Расея — у 1955 г., Украіна — у 1959 г., Літва — у 1965 г.).

Эканамічныя страты вайны Беларусь ліквідавала дзесяці ў сярэдзіне 60-х. Эканамічныя страты ад катастрофы на ЧАЭС ацэніваюцца ў 28-32 гадавыя нацыянальныя бюджэты.

Наступствы вайны Беларусь дапамагаў пераадольваць увесь Савецкі Саюз. З Чарнобылем мы засталіся сам-насам.

За 1986—93 г. колькасць насельніцтва ў забруджаных раёнах скарацілася на 110 тыс. Зь іх 27% выселена за кошт дзяржавы. Астатнія выехалі самі. Сярод пераселеных дзяржавай працаўдольнае насельніцтва складала каля 40%, сярод тых, хто выехаў самастойна — каля 50%. У забруджаных раёнах застаюцца збольшага старыя.

Цікава, што менавіта пасляя катастрофы ў "зоне" началася буйное будаўніцтва жылля. Жылыё выфond там толькі за 1986—90 гг. вырас на 23,15% (у "чистых" раёнах — на 20%). За 17 гадоў да аварыі, напрыклад, у Нароўлі штогод будавалася каля 4,5 тыс. кв.м. новага жылля, а ў 1986—99 г. — каля 10 тыс. кв.м.

З-за чарнобыльскае бяды адступілі на другі плян іншыя беларускія беды. Між тым, ёсьць раёны і гарады, дзе экалалятчына сутыцтваў крытычная і без Чарнобылю. Напрыклад, раёны здабычы калійных соляў, дзе вялікай колькасць засolenых пародаў трапляе ў солеадвалы; трасы нафта- і газа-заправодаў; фільтрацыйныя збудаванія прадпрыемстваў і вялікіх гарадоў, што адслужылі свой амартызацыйны тэрмін і г.д. У пзыяд крызысаў тут магчымыя тэхнагенные катастрофы.

Негатыўна ўплывае на экалалятчыную сутыцтву ѹ надмерная пераг-

ружансць Беларусі прамысловымі прадпрыемствамі, якія збольшага не абсталівалі сучаснымі сродкамі аховы навакольнага асяроддзя. Асабліва шкодныя аб'екты хімічнай прамысловасці, што звязаліся тут пасля вайны. Тады ў Беларусі не хапала працоўных месцоў і беларусы прасілі ў саюзнага кіраўніцтва новых заводаў. А ў СССР якраз пачалася хімізацыя...

Цяпер гэтыя заводы тэхналягічна састарэлі. Трэба іх мадэрнізаваць, замяніць аbstalівалі. Але ў бюджетзе ніяма сродкаў. А замежныя інвестары не ідуць — ніяма дурных укладаць гроши ў краіну, што ўзяла на сябе ролю вяенага шчыта Расеі. У выпадку канфлікту з Захадам, Беларусь — тэрыторыя першага ўдару. Тут радыёактыўныя станцыі...

З іншага боку, згортавецца вытворчасць — зъмяншаецца ѹ колькасць выкідаў. Так, за 1990—95 г. выкіды шкодных рэчываў у паветра на экалалятчына небясьпечных прадпрыемствах звышліся з 1173,3 тыс.т. да 508,1 тыс.т., і іх колькасць працягвае зъмяншацца. Сёння ў гарадах больш надзённым становіщам пытаныне выкідаў ад аўтранспарта.

Да фактараў, што адмоўна адбываюцца на здароўі нацыі, дадаецца ѹ матэрыяльная незабясьпечнасць беларусаў. Так, дзяржаўная "дапамога" на дзіцё 3—16 гадоў складае хіба дзясятую долю мінімальнага спажывецкага бюджету. Гэта сума роўная падходнаму падатку ад сярэдняга заробку. У 2000 г. 44% гараджанаў і 52,7% сялянёр жылі менш, чым на даляр у дзень.

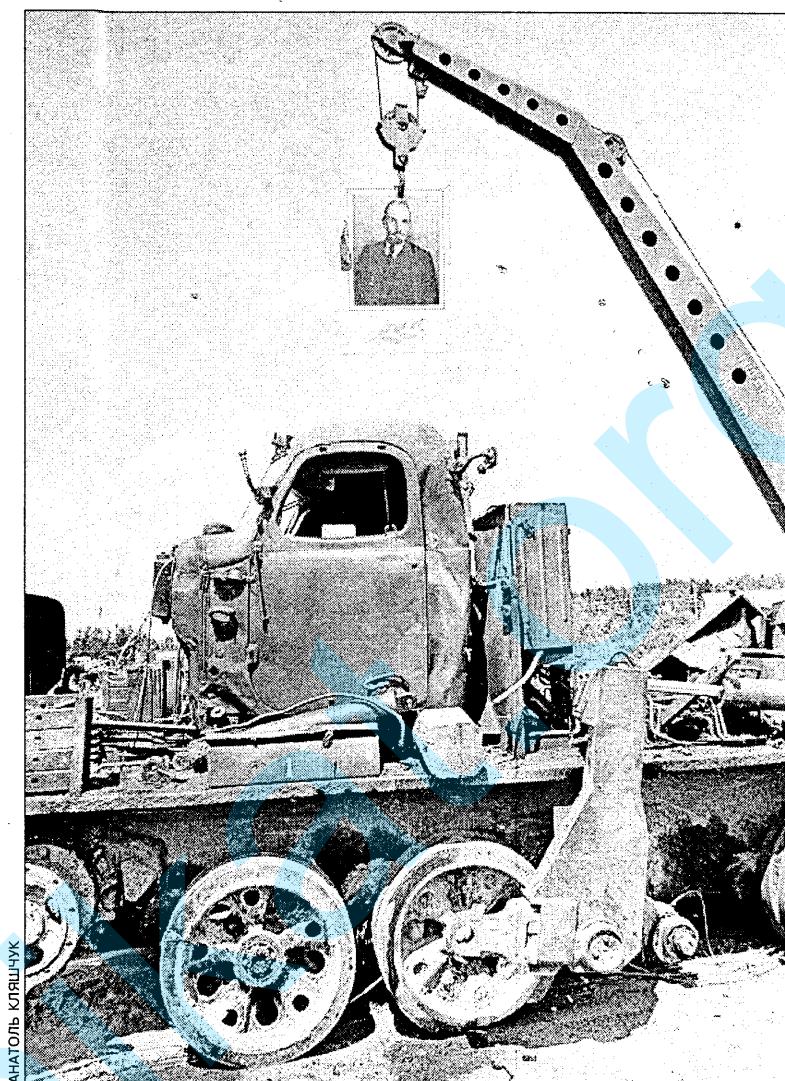
Дава, што за апошнія 15 гадоў колькасць захворванняў ракам у дзяцей павялічылася ў 130 разоў! У вёсках з'явіўся пэдыкулёз. Людзі на маюць грошай на мыла і пральныя рэчывы. Калі колькасць хворых на тубэркулёз пэравышае 50 чал. на 100 тыс. насельніцтва, лічыцца, што началася эпідэмія. У нас гэтая лічба складае прыблізна 53,6, а дзе-нідзе сягае 70 і нават 100 выпадкаў.

Трывогу выклікае ѹ псыхічнае здароўе насельніцтва. Пачасы ціліса псыхічных расстройстваў, што наўпраст звязана з пагаршэннем умоваў жыцця і экалалятчай сутыцтвы, сацыяльнай напруженасцю, адсутнасцю перспектыв, павелічэннем алькагалізму і наркаманіі.

З апошніяе дзесяцігодзідзе павялічылася съмяротнасць ад інфекцыйных і паразытарных захворванняў (на 19,3%), захворванняў сістэмы крызвазвароту, органаў дыханья (на 5,4%), органаў стрававання (на 5%), новаўварэнняў (на 1,2%). Сярод прычын наў съмерці дзяцей у першы год жыцця 66% — аномаліі прыроджаныя і ўнутрыутробнага развицця плоду.

Зъмяншаецца працягласьць жыцця. У жанчынаў за апошнія 15 год яна скарацілася на 5 год. Мужчыны, як правіла, ужо не даждываюць да пэнсійнага веку. Перад пэнсійнэрмі стаіць паясдэнныя выбары: ці лекі купіць, ці яблык... Калі так будзе працягвацца надалей, наша вясковая насельніцтва вымра праз 40 гадоў, а ўсе беларусы да 2100 г.

Гары Куманецкі

АНТОН КІРЧУК

Януш Радзівіл і Чарнобыль

Працяг са старонкі 7.

Сённяшнія носьбіты беларускай ідзіні маюць адзінага погляду на проблему Чарнобылю. Натуральная, на маюць і адзінага пляну пераадolenня наступстваў катасдрофы. Но не гаспадары. У лепшым выпадку, спрабуюць самі ахвярна рабіць неаспрочнае добро, абы не сядзець склаўшы руки, бо ў выніку дабро мусіць дабром і адгукнуцца.

Дыскусія паміж спн. Сурвіллай і сп. Тумарам гаворыць пра няянасць Чарнобыльскай сутыцтвы нават на ўзроўні найблей зяднаных ідэйна людзей. Чаму так адбываецца? Магчыма Чарнобыльская тэма яшчэ не для нас, яна застаецца для беларускіх інтэлектуалаў вялікай раскошай, і гаварыць пра яе на тле цяперашняга нашага грамадзтва папросту рана.

За апошнія часы ў Беларусь вырас узровень мэдычнай дыягностыкі ўсялякіх хваробаў і адхілен-

най. Прыйм застаўся ранейшым, калі толькі на зынізіўся, сацыяльны стандарт.

Паказынікі захворванняў прыблізна адноўляюцца па ўсёй тэрыторіі краіны, і ў агульнай плыні гэтае нечысці разгледзець уласна чарнобыльскія сляды робіцца ўсё цяжэй, бо ніяма нармальнага сацыяльнага забесьпячэння, лекаў, санітарыў. Вось дзе вылазіць сёняшні Міхненка, вось дзе казачына. У бараку, дзе ніяма гарачай вады і дзе чалавек элементарна недаядае, можна колькі заўгодна разважаць пра генныя мутацыі, але бяз толку, калі ніяма я памыць руки і ніяма за што і дзе купіць самага простага амідапрыну, калі ўсе навокал з грыбком на нагах і без аніводнага здаровага зуба ў роце, калі сухоты — што пархі, і ўсё гэта лічыцца нормай. Но не съмяротнае. На такім тле папросту не разгледзець панішаму выгляджаюць і народжаныя ў наш час паняцці — палітычны Чарнобыль і Чарнобыль духоўны.

Калі є ёсьць гроши — дакажы, што траба, калі ніяма — сафты і інтэлекту.

Як вярнуць той культ здаровага ладу жыцця, калі ніяма ні грошей, ні маральных стымулів. Ідзі за свой мізэрны заробак накармі сім'ю мультывітамінамі, звадзе да стоматоліга, вывезі на мора... А калі є ёсьць гроши — дакажы, што траба, калі ніяма — сафты, што траба, калі ніяма — пачуваныца, што нібы ў цыганскім табары, гнаным кудысці бяз мэты, жывуць адным днём. Ідэалёгія арыстакратызму я не можа шукаць апрауданыя бяды, яна мусіць байду перадольваць. А ідэалёгія казачыны прымае наступствы як дадзенасць. Для яе ўсё, што не съмяротнае.

У съявліле сказанага пра нізкі жыццёўы стандарт, падаткі з пачярпелых і немагчымасць на гэтым тле разгледзець розныя наступствы катасдрофы зусім панішаму выгляджаюць і народжаныя ў наш час паняцці — палітычны Чарнобыль і Чарнобыль духоўны.

ёсьць, нашую прысутнасць трэба назначаць.

В.Акудовіч наракае, што бяз НАС будуюцца дарогі й масты. Мысльяр гэты заўжды вызначаўся ў сваіх тэктастах псычызмам. Але мне съмешна ўяўляць сп. Валянціна, які клай бы пілкі на ходніках на праспэкце Скарыны ў Менску ці ў нас на Савецкай. Мы адасобленыя ад грамадзтва на столікі, на колькі даем сабе вольку адасобіцца. І ў прынцыпе можна было колькі разоў на год зьбіраць "нацыяналістычныя брыгады" ды ехаць змагацца за ўраджай. Няхай у тэлевізоры не пакажуць, але ж канкрэтныя віскочы ўбачаць і пачуць. Ужо нешта.

Аднак, як ні круціся, праблема "дэмакратычнай апазыцыі" ўпраеца і ў адсутнасць недзяржаўных радыё і тэлевізіі. Здаецца, ніхто за тое так і не бэрэцца. "Усё адно забароняць". Хутка так і дзяцей пладзіці страшна будзе — а раптам забароняць?

Вера спасе

Сёняння атрымала чародны 23-ци, за 4 чэрвень, нумар "Нашай Ніве". Дзякую за надсланыя яго.

Артыкул Валянціна Акудовіча "Бяз Нас" напісаны прыгожа, умела, ра-

**ВІЛЕНСКІ
ПЭДАГАГІЧНЫ
ЎНІВЭРСІТЭТ**
набірае студэнтаў
па конкурсе атэстатаў

на 1 курс дзённага і завочнага аддзяленняў

факультetu славісткы па спэцыяльнасці

беларуская філялётгія

На завочным аддзяленні можна атрымаць дадатковую спэцыяльнасць: **расейская філялётгія, польская філялётгія, методыка пачатковага навучання, гісторыя культуры, журналістыка.**

Для грамадзянаў Літоўскай Рэспублікі, замежных грамадзян з відам на жыхарства і літоўцаў, якія прафыгуруюць па-за межамі Літвы,

дзённае навучанье бясплатна.

Завочнае навучанне для замежных грамадзян і грамадзян Літвы платнае.

Прыём дакументаў: на дзённае аддзяленне

— з 18 чэрвень да 4 ліпеня

на завочнае — да 15 верасня

Падрабязная інфармацыя: Baltarusių filologijos katedra (катэдра беларускай філялётгії)

Studentų 39—527 2004 Vilnius Lietuva

тэл. (1037-02) 75-03-60, маб.т. (1037098) 06-710

Беларусістыка ў Віленскім пэдагагічным універсітэце

Катэдра беларускай філялётгії на факультэце славісткы Віленскага пэдагагічнага ўніверсітэту працуе з 1991г.

Беларуское аддзяленне скончыло 40 чалавек. Выпускнікі працујуць у беларускай школе імя Скарыны, беларускіх клясах Вісагінасу, на радыё і тэлебачаныні, у школах Беларусі, працягваюць вучобу ў магістратуры Беларусі і Літве.

Сёняння на беларускім аддзяленні вучыцца 85 чалавек, у асноўным выпускнікі расейскіх, літоўскіх і польскіх школаў Літвы. Сярод студэнтаў ёсьць таксама грамадзяне Беларусі, Украіны.

Точацца дні, зъядоўшыца ночы. Стаецца ўсё большая колькасць народу, якія закладае спадзевы на вераснёўскі рэванс. Здаецца, што тымі выбарамі скончыцца і Беларусь, і белы сьвет.

"Тысячы беларусаў зъбираюцца ў выпадку перамогі Лукашэнкі на вераснёўскіх выбарах", — піша "НН". Уяўляеце, як гучала б ў 1864 г.? "Тысячы ліцвінай і палякаў зъбираюцца пакінуць край у выпадку, калі імпэратор не заменіць Мураўёва". Глупства. Залішні фанатызм вакол выбараў небясьпечны роспаччы, апятыя, пыхлягічным зрывам, калі справа пасылічча зусім на нашай каляіне. Насамрэч, як мне бачыцца, найгалоўнейшая задача палягае ў тым, "каб працягваць гадаваць народама грамадзтва". І хто скажа, што ёздзіны Арлова з Бартосі

Сяргей Абламейка

Таму, хто едзе празь Беларусь цягніком і бачыць за вакном спрэснягелыя драўляныя хаткі нашых вёсак, можа прыйсьці думка, што беларусы мала маюць таму, што мала хочуць. Узровень прэтэнзіі і амбіцыі на той. Вы з сумам разумееце, што глядзіце на сваю краіну вачымі замежніка. Калі вы падходзіце па вуліцах роднага Менску, паслухаеце радыё, паглядзіце тэлебачаныне, у галаву прыйдзе думка, што ў беларускай мове варта пакінць слова калхоз і калхознік, якія ня трэба блытаць з калгасам і калгасынікам, бо азначаеце вы імі зусім пўны культурны архетып. Калхоз як сынонім правінцыйнасці, што працінае ўсю рэчаіснасць вашай роднай краіны.

Вы падумаеце пра гэта, калі будзеце ехаць цягніком з Прагі ў Менск. У вашае купэ трапіць два работнікі-беларусы — з Маладэчна і Салігорску. Аднаго падманулі з шэнгенскай візай, і ён, стравішы паўтары сотні даляраў, скрушиша ехаў дадому. А другога за нелегальну працу ў Чехіі дэправталі адтуль, паставіўшы адпаведны штамп у пашпарце. Гэтага апошнія яшчэ ўзбілі на вакзале чачэнцы, забраўшы куплены на апошнія гроши мабільны телефон. Абодва злосна наракалі на эканамічную сітуацыю ў Беларусі, зьблісаліся паспрабаваць ізноў праца і на Захад дзеля нелегальнай працы ў Партугальі ("Мне б хоць тысячу зарабіць, а тан хай выгняніць і штамп ставяць, я ўжо страйці 150 — назад дарогі німа..."), і абодва на маё пытанье, за каго будуць галасаваць, адказалі: вядома, за Лукашэнку, за каго яшчэ, больш нікога німа...»

Для вас самым дзіўным стане тое, што такіх жа беларусаў-работнікаў быў ці на цэлы суседні вагон і палова вашага. Яны хадзілі адно за аднаго пад'есці ці пакурыць, абыяркоўвалі праплановыя розных фірмаў у газетах (адна з якіх іх і падманула), дамаўляліся сустрэцца, пазычалі адно ў аднаго гроши, каб даецаць дадому на прыгарадным аўтобусе, і вы ня толькі нанохадзяце паху іх згнілых зубоў і па колькі тыхдняў на мытых целаў, але й наслухаецеся праклёнія на адрес Пазыніка і БНФ, якія хочуць высяліць зь Беларусі ўсіх расейцаў... Вы спытаетесься, адкуль яны ведаюць пра Пазыніка і расейцаў, і вам прадка-зальна і шчыра паведамляць: з тэлевізіі... І былі яны ўсе беларусамі і гарадчукамі з невялікіх местаў вакол Менску, некаторыя — адстайнікі, якія нават у Латвіі паслу-

КАЛХОЗ БЕЛАРУСЬ
падарожнае эсэ-імпрэсія

жылі... І ўсю гэту падманутую, абраўаваную і выгнаную публіку можна называць беларусамі, суічынінкамі, тутэйшымі... А вы назавеце калхозам...

В пераканаецеся ў слышніцы сваёй высновы, калі пачуеце на менскім FM-радыё слова недарчай беларускай песенькі "Ты мая с Аперніца...", а дыктарка будзе ўжывыць фразы кшталту: "Надвор'е некалькі палепшылася..." Зайшоўшы ў краму, вы ўбачыце на беларускамоўным цэлікі падушкі словаў "размер 60x40...". Дадасьць вам пераканання ў сваёй рацыі і новая форма міліцыянта, асабліва інспэктароў ДАІ, кашкеты якіх змалаваныя з сучасных расейскіх, калі не лацінаамерыканскіх, афрыканскіх дыктатарскіх узору.

Яшчэ больш вас у вашай думцы ўмашце съяточны канцэрт 8 траўня ў так званым Палацы Рэспублікі, чыя архітэктура — таксама аргумент на вашую карысць. Канцэрт перамог усё астатнія аргумэнты — асабліва расейская "Каюшо" ў выкананні вайсковага хору!.. Парадная вайсковая форма выканана ў трох шэрары на сцэне, "Каюшо" ў новым, незвычайнай хуткім аранжаванні, пад якую хочацца пайсьці ў скокі, прыцемненая зяля і мітценьне сініх, чырвоных і зялёных агент-

чыкаў "цвветамузыкі" па-над сцэней... Дзе яшчэ гэта магчыма? І вы разумееце, што гэта ня сцёб авангарднага рэжысёра-пастаноўчыка масавых акцыяў, а ўсё той жа калхоз, алатай калхозу!..

І канчатковы пераканаецеся ў сваёй рацыі, калі ў так званы дзень Перамогі ўбачыце ля фантану Палацу культуры МАЗу гульйівы на тоўп п'яных і абсалютна шчасльвіх людзей, якіх, як вы цяпяр разумееце, вы слушна называеце калхознікамі, хоць большасць з іх нарадзілася ў Менску. На шэрых, нездаровых ад дрэннай экалёгіі і кепскага харчавання тварах вы ўбачыце абсалютна бесклапотны выраз задаволенасці жыцьцём.

А пасля пачуеце ад знаёмца, што землікі клічущі яго зъехаць з места назад, у родную вёску, бо, маўляў, калі амэрыканцы пачнуць бамбаваць беларускія гарады, у вёсцы будзе больш бяспечна.

І тады вы адчуеце жорсткую прафу пра родную краіну і тых п'яных шчасльвіх людзей ля зводзікі фантану: ГЭТА IX ДЗЯРЖАВА, IX УРАД, IX ПРЭЗЫДЕНТ, IX КРАІНА! А калі вам нешта не падабаецца, то гэта вашая асабістая проблема. Палітычная баразда — гэта змаганыя эгаізмаў. Іншых эгаізмаў аказала-ся больш, чым эгаізмаў вашых ад-

надумцаў. Аднадумцы змагаліся за краіну, якую хацелі б мець, а іншыя — за краіну, якая ёсьць. І перамаглі.

І вашай горкай высновы не абвергне нават тое, што ў кожнай менскай кнігарні вы сустракаеце беларускамоўныя пакупнікі, певраважна юначага веку. Вы разумееце, што сітуацыю сёняння ўжо (ци яшчэ) вырашаюць ня тия шчырыя ды сумленныя хлопчыкі й дзяўчынкі. Яе вырашылі калхознікамі, што шчасльві танчылі ля МАЗу скага фантану ў дзень не зусім нашай перамогі. Вырашылі ў 1994 годзе.

І вы раптам пагодзіцесь з Байранам, які сказаў некалі, што ён любіць Айчыну, але ня любіць сваіх суічыннікі...

І каўтаючы сваю горыч, вы пойдзіце ў лекамісію да хворага прафэсара Юр'я Хадыкі, срод хваробаў якога ёсьць і адна кáрсынная — ён невылечны аптыміст. Там вы нечакана сустрэнеце мудрага акадэміка Гарэцкага, з якім прагаворыше гадзіну, але на душы лягчэйня стане. Пакуль вы будзеце ча-каце з мздагліду хворага прафэсара, да вас далучацца яшчэ трох непапраўных аптымісты — Бяляцкі, Вячорка ды Івашкевіч. Вы іх паважаеце і любіце, але разумееце, што ў іх становішчы інакш нельга, а вы — сам па сабе, і вам

тужыць і наракаць на калхоз не забаронена. Гарката будзе непра-коўтна сыціскаць горла і пасля сустрэчы са спадаром Юр'ем...

Дыхаць будзе цяжка і тады, калі вы павалацяцесь бязрадаснымі вуліцамі каханага на толькі для Адамовіча-Юстапчыка гораду да Максіма Лужаніна, нацдэма 30-х, бо ў далёкай Празе вам часам не стае прыгожага беларускага верша, такога, як мазок пэндзля... Ці пах паленага восенскага лісця... Дзядзіца Максім раскажа вам шмат цікавага, падпіша пару сваіх кніжак і два зборнікі яго геніяльнай жонкі — Яўгены Пфлюгмбаўм. Яна пайшла, а калхоз гэтага і не заўважыў...

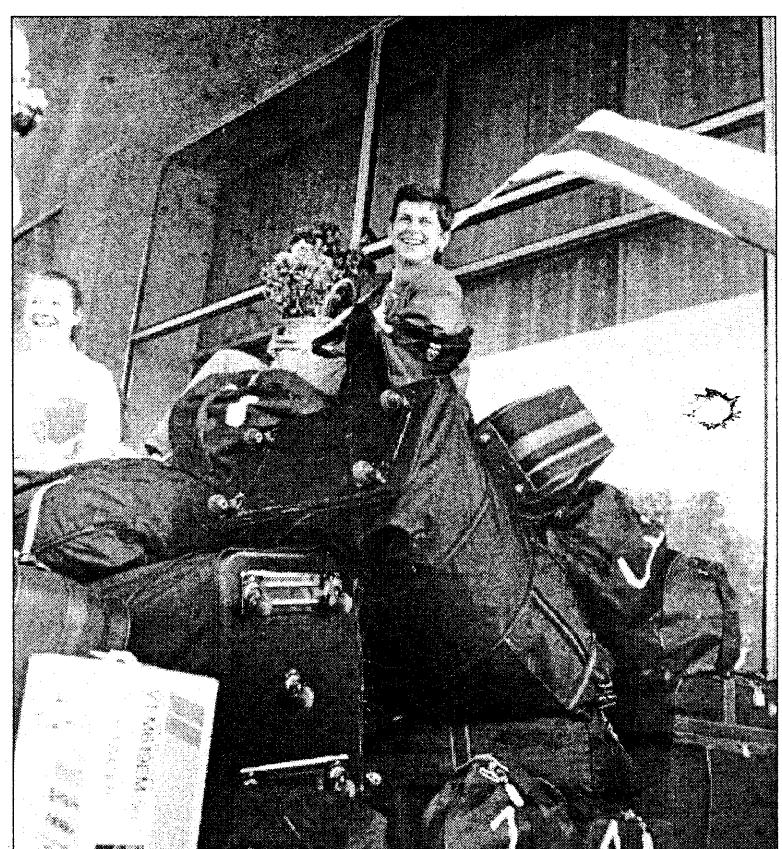
Сълед думкі вандроўнай вядзе да айчыны,

Пад водарным вецыцем чакае дамок,
Што даць наўзамен белай фарбы
каліны,
Калі яна гэтак усьцешыла зрок?

І вы разыўтаецеся, дамовіўшыся на запіс радыёгутаркі са сьведкам і амаль раўналеткам самага трагічнага стагодзіння беларускай гісторыі — XX-га. І кніжачкі з шыкоўнімі вершамі ў вашых руках на менскіх вуліцах толькі паглыбіць вашую адзіноту і пачуцьцё бясконцай адасобленасці ад тых, хто дацэнту змушені жаўрацкім жыцьцём, прагні хутчэй атрымаць заробак і пэнсію расейскімі рублямі. Вы ня можаце ім дапамагчы грашыма, бо ведаеце, што грашыма нельга дапамагчы нікому... А іншай дапамогі калхоз не жадае і не прымае.

І па дарозе назад вы ўжо ня будзеце прагнаць углядыца ў любяя сэрцу пэйзажы. Але й лежачы пад коўдрай у купэ вагону, які мчиць вас у нялюбию Прагу, вы будзеце бачыць перед вачымі сваіх няшчынскіх суічыннікі, іх згаслыя вочы, іх шэрыя твары, іх змушеную таропкасць на вуліцах і фатальную заклапочанасць бывальцём. І недзе на сподзе душы аза-вецца на раз адчутае і зазнатае на менскіх вуліцах пачуцьцё пякучай спагады, жалю і шкадобы да зблажэлых са свае цяжкое долі суічыннікі...

І ўжо засынаючы пад грудзя чыпункі, вы задасьцё сабе пытанье, адказ на якое нясымела варухненца недзе на прадоніўшы вадае зблалела душы незадоўга перад тым: можа, Байран быў занадта згайст?

зумна й, здавалася б, лягчіна, а я зь ім аняк не магу пагадзіцца. Уся мая язьнь пратэстуе. Я не суджу Аўтара: ён піша з болем душы, і ён "таптаў чаравікі" на шэсыцах за незалежніцкі ідэал, я — не. Тым на менш, я зь ім не згаджаюся. Кожны незалежнік, змагар за ідэал 25 Сакавіка — гэта наша — беларускага народу — каштоўнасць, надзея на выжыцьцё беларускіх націў, надзея на вызваленіе. Аўтар артыкулу перажывае, што нас, незалежнікаў, — меншасць у беларускім народзе. Дзіва што: нас з 30-х гадоў, а то й раней, сыштэмычна, плянамерна вынішчалі. Стравялоцца на Курапатах, Чалюскінскім парку, замуваюць у астрогах, ссылаюць у Сібір, выгнаныя ў эміграцыю. А незалежнікі ўсё жывуць, і скуль яны бяруцца! У 20-х гадох у Вільні паліякі съмяяліся, што ўсіх беларускіх дзеячу можно пасадзіць на адной канапе. І беларускі дзеяч гэтам не зьнаверваліся, а рабілі сваю ахвярную работу, пладамі якой дасяяньня жывіцца беларускі народ.

Не згаджаюся, што "мы, незалежнікі", непатрэбныя, бо й так ўсё "бяз нас" робіцца. Беларусь будзеца пад дыктоўку акулента, так, як гэта патрэбна Москве. Перш за ўсё Москве, а значыць — і "беларускаму народу" непатрэбны незалежнік, які самі

што зь верай можна "лобам мур разьбіць і горы варочаць". А напэўна, як пішуць заходнія навукоўцы, вера творыць цэлья цывілізацыі, а зняўвяраныне, цынізм ішнічыць.

Вітае Вас, Дарагая Нашаніўцы, з 10-мі ўгодкамі існаваньня адноўленай "Нашай Ніవы". Слава Вам і тым, што ў 1991 г., пасля трох чвэрцяў стагодзіння, узнавілі традыцыю й працу Нашаніўцаў 1906 г. На 5-ы ўгодкі тae гісторычнае "Нашае Нівы" Янка Купала ў прыўтальнымі нумары "Нашай Нівы" вершы пісаў: "Зорне кінутае ў нівы, усходзе ў красуе". Адноўленая "Наша Ніва" і ёсьць красаваныем словаў-працы гісторычных Нашаніўцаў. І Вашыя зерне-словы, што вы пішаце ў "Нашай Ніве", падаюць у сэрцы беларусаў, "усходзяць і красуюць" і не ў адно яшчэ жніва дадуць багаты плён.

Жадаю Вам духовай сілы й веры "ў народ і край свой" і саміх сябе. Жадаю Вам, каб Вашыя пасевы ў "Нашай Ніве" ўзыходзілі, красавілі і давалі багаты плён!

**Жыве "Наша Ніва"!
Жыве Беларусь!**

Др. Раіса Жук-Грышкевіч,
Таронта

Опэра бязь лідэра

Апошній прэм'ерай сезону ў Беларускай опэры стаўся "Атэла". Вэрдзіеўскі шэдэўр паўстаў перад публікай у канцэртным выкананні, без дэкарацыяў і касыюмаў. Выканануцы схематычна адваралі нейкую бачнасць акцёрскай гульні. Хор на ўздельнічаў, а толькі съпявалі.

Аднак заля была поўная і людзі з прыемнасцю слухалі музыку. Апошняя опэры Вэрдзі даволі цяжкія для ўспрымання. Тут няма завершаных, мэльдыхічных арыяў, затое шмат псыхалагічных падрабязнасцяў, якія цяжка ўцягіць бяз словаў. Беларускаму опэрнаму тэатру прыдаўся б "бягучы радок", які забяспечвае чытэльні сынхронны пераклад тэксту. Іншай немагчымы задаволіць патрэбы слухачоў і адначасова захаваць вернасць аўтарскай задуме. Апошнім часам тэатар упікаюць за італійскую мову ў операх Вэрдзі і Расіні. Гэткія крытыкі папросту не разумеюць, што ў перакладзе на іншую мову губляеца інтанцыя, стыль, сэнс музыки. У нацыянальнай Нямеччыне і ў Савецкім Саюзе іншаземныя опэры заўжды перакладалі, але тая традыцыя заганяла.

А народ умее слухаць і разумець. І пад заслону выбухае воллескі. Удзячная публіка! Яна любіць свой тэатар з усімі ягонымі недасканаласцямі. Шмат чаго зъмянілася ў ім за 38 год, што мінулі ад папярэдняй пастаноўкі "Атэла". Тады спектакль рабілі з разылкам на выданнага Украінскага тэатра Зіновія Бабія, які раней бліскуча выступіў у "Аідзе" і "Кармэн". Нашае опэрнае кіраўніцтва запрасіла яго на сталую працу ў Менск. Галоўнай прынадай для 28-гадовага съпевака была роля Атэла. Роль Дэздзмонды заспівала юная прыгажунка Тамара Шымко, ролю Яга — Анатоль Ге-

нералаў. Тая даўняя прэм'ера стала адной з самых іскравых падзеяў у гісторыі Беларускай опэры. У студзені-лютым 1964 г. беларускі "Атэла" з трохфам прайшоў у Москве, на сцене Крамлёўскага Палацу звяздаў.

Цяперака, праз шмат гадоў вэтераны памятаюць на столькі трохфы, колькі атмасферу, у якой рыхтаваўся гэты спектакль. Працавалі самазабыўна і экстатачна, шалелі, съмляліся, плакалі, шукалі сэнс у кожнай ноце і захапляліся адшуканымі скрабамі...

Я дасканала памятаю ў прэм'еры канца 80-х. У той час у Менску дзейнічаў Клуб сяброў опэры, і менавіта "клюбнікі" стваралі атмасферу ажыяту жакоў вакол новых спектакляў. Перад чарговай прэм'ерай адбывалася клубная сустрэча з удзелам пастаноўчыкаў і артыстаў. Рэжысёры дзяліліся сваімі задумамі. Мастакі паказвалі макет дэкарацыяў. Дырыжор тлумачыў музычныя ідэі спектаклю. Артысты съпявалі або распавядалі пра сваё ўяўленыне роляў. "Клюбнікі" — пераважна працаўнікі Акадэміі наукаў БССР — уважліва слухалі дыганаў, якія вынаходзіліся з пастаноўчыкаў і артыстаў. Ніхто, акрамя "сваіх", ня мог трапіць на гэтыя сустрэчы. "Сваіх" ававязкова запрашалі ў генэральныя прағон. Запрашалі чыноўнікаў з ЦК і абкам, якія вынаходзілі, ці можна паказаць спектакль публіцы. Потым ЦК і абкам сышлі ў нябыт, а генэральныя прағону засталіся. У тэатар пускалі ўсіх, хто ведаў прызначаную гадзіну. Гэта быў сакрэт, які аб'ядноўваў некалькі сотняў сталых гледачоў.

Апошнім часам дырэктрыя ў дэйн прагону зачыняе дэйверы тэатру. Камэрцыйлізацыя! Ці варта пускаць публіку на генэральную рэпэтыцыю і губляць жывыя гроши, якія людзі мусова заплатыць, каб паглядзець прэм'еру?

Нашыя людзі любяць опэру. Як сцвярджаюць некаторыя крытыкі (прыкладам, Вольга Брылон у газэце "Культура"), — без узаемнасці, бо Опэра жыве толькі аднымі гастролямі. Прычым, гастролі гэтыя нібыта ганебныя, бо замежныя імпрэсары бессаромні эксплюаціяюць толькі аркестр ды хор, а салісты вынуждаюць на фэстывалі амаль выключна ў якасці турыстаў.

Не пагаджуся са спін. Брылон. Яшчэ пару гадоў таму менавіта гэтак ўсё і выглядала, але цяпер сцытація змянілася. Каб у гэтым упэўніцца, дастаткова зірнуць на расклад бліжэйшых гастроляў.

Вось ужо чацвертае лета запар Беларуская опэра выпраўляеца ў Салятурн (Швайцарыя) для ўдзелу ў фэстывалі "Classic Openair" (Клясыка на съvezжым паветры). Салятурн — мястэчка з насельніцтвам 16000 чалавек (як Смургоні, прыкладам), цэнтар аднайменнага кантону. Калісці гэта быў ідэалічны край пастухоў. Тут памёр Тадэвуш Касыцошка. Тут ёсьць прыгожыя ляндашфты, якія могуць служыць натуральнымі дэкарацыямі для опэрных пастановак. Ёсьць старажытныя бастыён у горнах сів. Уруса. А галоўнае — ёсьць вакзал, дзе крыжуюцца сем чыгункаў лініяў. Гэтакім чынам, багатыя турысты, што адпачываюць на курортах Швайцарыі, могуць без праблемаў завітаць у Салятурн, каб паслуhaць добрую музыку.

У 1997 г. галоўны мэнэджэр фэстывалю Дзіна Арычы "адшukaў" беларускую опэрную трупу. Ен асабіста прыехаў у Менск, прагледзеў шмат спектакляў і выбраў лепшае. З 10 па 19 ліпеня менчукі прыспявалі ў Салятурне шэсць спектакляў — "Барыса Гадунова", "Князя Ігара", "Карміну Бурану", "Чыя-Чыя-сан", "Аіду" і "Травіату". Квіткі каштавалі ў сярэднім 100 швайцарскіх франкаў (80 амэрыканскіх даляраў) і былі спрададзеныя да адкрыцця фэстывалю. У галоўных ролях побач з нашымі салістамі — Натальля Рудневай, Тамарай Глаголевай, Маратам Грыгорчыкам, Юр'ем Баstryком, Уладзімерам Пятровым — выступаў грузінскі бас Паата Бурчуладзэ, які съпявалі нават у "La Scala", а таксама ўкраінка Людміла Шымчук, якая калісці працавала ў Менску, а цяпер — у Вене. А таксама швайцарская зорка апэрты Наэмі Надзьман. Дырыгаваў Аляксандар Анісімаў.

Летасць мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам салятурнскай фэстывалю стаў Ральф Вайкерт. Ен рабіў пастаноўку ў нью-йрскай "Metropolitan Opera" і мілянскай "La Scala", на фэстывалях у Зальцбургу і ў Вэроне. Сёлета ён прыехаў у Менск і рэпетаваў з беларускімі артыстамі ўвесць рэпэртуар для Салятурна. "Атэла", "Трубадур", "Дон Карляс", "Аіда", "Рыгалета" — бяз гэткіх называў немагчымы абысьціся ў год Вэрдзі. Акрамя таго, плянуеца "Дон Жуан" В.-А.Моцарт, "Князь Ігар" А.Барадзіна і "Паяцы" Р.Ле-

Тамара Глаголева і Марат Грыгорчык на фэстывалі ў Салятурне

анкавала ў адзін вечар з новай опэрой С.Картэса "Юблей" паводле апавядання А.Чехава.

Прэм'ера дырэкторскай опэры (С.Картэс кіруе опэрным калектывам ужо дзесяць год) адбудзеца ў Швайцарыі. Яна прагучыць у канцэртным выкананні — як і ўсе іншыя опэры. У Салятурне прапросту німа ўмоваў для пайнавартаснага опэрнага спектаклю. Там патрэбныя галасы, здольныя напаўняць прастору без дапамогі мікрофону і песьціцы слыхі багатых мэліманаў. Некалькіх вакалістаў гэтакія кітлалу сп. Вайкерт адшukaў у Італіі ды ЗША. Сярод сёлетніх зорак — славуты тэнар Франческа Ариза. Побач з ім выступаў беларускі съпевак Тамара Глаголева, заслывала партыі Аіды і Елізаветы ў "Доне Карлясе", прычым ейнымі партнарамі будуць Крыстыян Эхансан і Франческа Ариза. Натальля Руднева заслывала партыю Амірыс у "Аідзе". Уладзімер Пятроў — партыю Радрыга ў "Доне Карлясе" і графа ды Люна ў "Трубадуры"... Вядучыя партыі ў розных спектаклях заспіваюць Таццяна Варапай, Нагіма Галеева, Таццяна Кнутовіч, Вікторыя Курбацкая, Алег Мельнікаў, Уладзімер Раеўскі, Таццяна Трацяк, Сяргей Франкоўскі...

Што ж ганебнага ў гэткіх гастролях? Хіба толькі тое, што Беларуская опера выступае пад дзіўным і неўласцівым тытулам: *Bolschoi-Theater Minsk* (Балышчы тэатр з Менску), эксплюація замшэлім імдзік маскоўскага Бальшшага тэатру. Тым больш, што маскіўцы апошнім часам стацілі сваю колішнюю рэпутацыю. Ня варта чапляцца за мінуўшчыну, асабліва

чужую. Перад вачыма — прыклад пециярбургскага Марыінскага тэатру, які таксама распаўся на опэру і балет. Пециярбургская опера гастроюе пад новаю назваю — Марыінскі тэатар. Пециярбургскі балет захаваў старую назву — Кіраўскі балет. Маўляў, гэта марка добра вядомая ў съвеце, і ня варта яе мяніць. Марыінскі тэатар за два гады набыў надзвычайнную папулярнасць у цэлым съвеце, а Кіраўскі балет сваю папулярнасць страціў, хаця танцаваць там сталі лепш.

Чаго было б трэба Беларускай опэры, дык гэта кірху беларускага патрыятызму. Но тады ў тэатры зьявіўся б сапраўдны лідэр — як Валеры Гергіеў у Марыінцы. Сёньня гэтакі лідэр ніяма. Ніяма ніводнага рэжысёра, бале Аляксандар Анісімаў часта звязджае, а ягона гамеснікі Вячаслава Чарнуху ўсур'ёз не ўспрымаюць.

Між тым, у тэатра ёсьць патэнцыял. Ёсьць съпевакі — у чым можна быць пераканацца, паслушаўшы "Атэла". Тамара Глаголева съпявала апошнюю сцэну проста дасканала, дык Сяргей Драбышэўскі ў партыі Касія мочна парадаваў. Пад кіраўніцтвам маэстра ВайкERTа цудоўна гучалі аркестар. Вось бы ўзяць гэтыя творчыя сілы і скласці з іх цалкам новы калектыв, які б працаваў на цалкам новых асновах! Каб тэатрам кіраваў не чыноўнік, не кампазытар з собскімі амбіцыямі, не іншаземны дырыжор, а апякунская рада на чале з сапраўдным лідэрам... Тады і Эўропе было б на сорамна пакацца.

Юлія Андрэева

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 — 19:30	7295	41	22:00 — 23:30	9530, 9750	31
9610	31		11865	25	
11725	25		06:00 — 07:00	6065	49

Сярэднія хвалі — 576, 612 і 1188 kHz

Адрас: 220005 Менск-5, п/с 111; Vinohradská 1, Praha 110 00 CZ

Інтэрнэт: www.svaboda.org

НАСТРОЙЦЕСЯ НА "СВАБОДУ"!

Беларусь праз 200 гадоў...

Які будзе яе лёс? Фантастычнае бачаньне лёсу ўсяго чалавецтва, і ў тым ліку Беларусі, прэзентуюць браты Вачоўскі ў фільме "Матрыца".

"Запрашоў ў пустэльню рэчаіснасці. Сывет, якім ён быў пры канцы XX ст., цяпер існуе толькі як частка нэрвова-інтэрактыўнай сымуляцыі, якую мы называем Матрыцай. Матрыца — гэта створаны камп'ютарам съёмка сноў, збудаваны, каб трываласць на пад кантролем, каб ператварыць чалавека ў батарэйку." (Марфей, "Матрыца").

Упершыню гэты фільм выходзіць у беларускім перакладзе. Каардынаты для даведак:

220107, Менск, а/c 150.

E-mail: belvidea@hotmail.com

<http://belvideajcb.net>

Новыя кнігі, дасланыя ў рэдакцыю

Навінка "Кнігазбору"

Кніга выбранных працаў Яўхіма Карскага «Беларусы» выйшла ў выдавецтве «Беларускі кнігазбор». «Беларусы» Я.Карскага — 16-ы выпуск гэтае выдавецтва сэрыі. Гэта ж звалася ў 3-томнае (у 7-мі кнігах) найбольш поўнае выданье працаў Я.Карскага з досьледам і пісаныем побыту, традыцыяў, мовы і літаратуры наших продкаў, выдадзене на пачатку XX ст. (перавыдадзене на апошній вайне ў Маскве). У кнігазборскім выданні выбраных

твораў увайшоў цалкам 1-ы том, пасылослое з 2-га й разьдзел «Народная пазэй» з 3-га тому «Беларуса». Тэксты надрукаваны моваю арыгіналу — русійскаю, пры гэтым дзяржава не дала ні капейкі на выданье твораў першага беларускага

САБЛІВА НЕБЯСЬПЕЧНЫЯ БЕЛАРУСКІЯ ЖЫВЁЛЫ

невялікі рэестар

Нам прадракаючы тое, што вымавіць страшна.
Трэба было нам з табою ашчэрыца зброяй,
Выхапіць шаблі і дзіды, бусла напалоахц.
Толькі на ўсталі з травы ваяры, не расплюшчылі вочы,
Вочы, заплюшчаныя крэмбамбуляй ды мёдам,
Крупнікам скутыя руکі ня выцяглі зброя.
Толькі адзін я застаўся жывы ды здаровы.
Бо, як вядома для ўсіх, я манах нептушы
І не ўжываю напояй, што людзі так любіць.
І пакуль птах той рабіу сваю страшную справу,
Спрытна схаваўся я ў лесе сярод векавечных хвайнай.

Жывёльны сьвет Беларусі багаты і разнастайны. Шкада толькі, што чалавек не навучыўся жыць з ім у гармоніі. Але мы ня мелі на мэце стварыць праблемны нарыс пра канфлікт урбаністычнага съвету са съветам прыроды. Гаворка пойдзе пра некаторых вядомых нам беларускіх съясноў, рыбаў ды жамяру. Распавядзем без прыязнасьці альбо непрыязнасьці. Растанвядзем суха, як заолягі. Но ў вялікіх гарадох людзі началі забывацца нац на самое існаваныне жывёльнага съвету. Ім здаецца, што апрош каты ды сабакі ўвогуле

ніякіх жывёлаў няма. Мы мусім нагадаць гарадзкому беларусу, што гэта не зусім слушна.

Жывучы ў горадзе, мы даўно забыліся на страшных прадстаўнікоў жывёльнага съвету Беларусі. Таму паходы ў грыбы ѹ на ловы часціцам трагічна сканчаюцца для гарадзкіх жыхароў. Дзеля напаміну пра відавочную небяспечку падаем невялікі рэестар асабліва небяспечных беларускіх жывёлаў. Тут жа распавядзем і пра мэтацы барацьбы з імі.

Бусел

Звычайны (белы) бусел здаўна ніякіх людзей і заўжды рабіў чалавеку шмат шкоды. Харчаваўся ён хатні жывёлай, а ў галодныя гады ня грэбалаў і чалавечынай.

За даўнім часам на нашай зямлі жывёлы ѹ людзі былі ў колькі разоў вялікшыя за цяперашніх. Тагачасны чалавек мог выдзерці з зямлі хвайні ці бярэзіну сярэдніх памераў. Аднак у бойцы з буслом, які ѹ тýя залаты часы быў недзе ѹ дзесяць разоў большы за прадстаўнікоў чалавечага роду, людзі ня мелі анікіх шанцаў на перамогу. Толькі ўзброены атрад у дзесяць шабляў быў здолбы даць адпор разюшанага буслу, таму людзі пазыяглі перасоўваци на самоце і вандравалі вялікім кумпаніямі, што, зрешты, часам сканчалася трагічна: вялікая сібровская кумпанія правакавала да ўжывання напояй, якія ўзмініаюць сібровства ѹ дэвер. Напад буслоў на нецвярозыя і соннія атрады заўсёды меў сумны для людзей вынік. Як у Чакановіцкім летапісе:

Раптам у небе, зусім для людзей нечакана Птушка зявілася, птушка жахлівага роду. Крылы паўнеба і сонца сівяло захліпі Так, што адразу ўвачу парабілася цемна. Зубы білічэлі ѹ цемныя халодна ѹ злавесна.

находзяць курганы на Беларусі.

Буслы, відаць, наўмысна нападалі на стамлённых алькаголем ваяроў з вялікім адсоткам утрымання сыпрытусу ѹ крыві. Птах таксама ня супраць быў... дзюбнунц.

Але сустрэча зь белым буслом — ня саме страшнае, што магло здарыцца з чалавекам. Існуе ж яшчэ й чорны бусел. Чорным яго назвалі за жудасны нораў і за тое, што ён прыносіў чалавеку адно беспрасветна-чорнае. На шацьце, чорных буслоў значна менш, чым звычайных. Іначай людзі наўрад ці выжылі ба на гэтаі тэрыторыі. Чорны бусел быў разумнейшы, хітрэйшы, падступнейшы, большы й мацнейшы за белага. Нападаючы на чалавека, ён, перш чым забіць, гуляўся са сваёй ахвярай як кот з мышшю. Або заносіў у гніздо, дзе чалавека задзёўбалі да съмерці птушаняты — ад нараджэння агрэсіўныя й крываючныя чарнапёрыя істоты.

У тýя часы буслы ня лёталі ѹ вýры — зімавалі ѹ Беларусі. На буслыніцу бяду, арганізм гэтых птушак быў уладкаваны такім чынам, што пры надыходзе мінусавае тэмпературы яны імгненна засыналі. Людзі, калі знаходзілі заснулага бусла ѹ полі ці сярод лесу, тэрмінова зыбіралі ѹ сёй вёскай (горадам, іншым паселішчам) і на працягу трох зімовых месяцаў не супльніна засыпалі птаха зъмерзлымі камякімі зямлі, аж пакуль не ўзынікаў величэзны курган. Калі бусел быў увесну прачынаўся, дык ня мог паварушыць крылом ці латаю. Сучасныя навукоўцы лічаць, што буслынае моцы цалкам хатіла б, каб выбрацца з-пад зямлі, але птушка памірала. Хутчэй ад стрэсу, ад жаху перад цемраю ѹ вачох і халоднай нерухомасцю. Адсюль

накшталт круглых пляскатых нартаў. Перасоўвацица было вельмі нязручна, затое мелася поўная гарантывя, што яна трапіш у жахлівую "кратовую ямку". Зрешты тут быў іншы мінус: цяжка было ўцячаць ад іншых драпежнікаў, што перасоўваліся не пад зямлёю, а па зямлі.

Курыца

Дзікія ўсяяднія куры раней зъбіраліся ѹ зграі да 200 голаваў. У пошуках ежы яны гойсалі па

лясох ды палёх, жэрлі расьліны, чарвякоў, жамяру, жывёлаў, пакідаючы за сабою пустельню. Куры пазбягали нападаць на групу людзей, асабліва ўзбрэных.

Але, сустрэўшыся самотнага вандруніка, бяз роздуму кідаліся на яго. Калі чалавек быў узбронены, ён адбіваўся ад драпежных птушак шабляю. Дзясяткамі гінулі крываючныя істоты. Іх трупы імгненна разьдзіралі жывыя драпежніцы. Пах крыві толькі натхняў кураў на бойку. Звычайна чалавек гінуў у нароўнай барацьбе, калі толькі яму на дапамогу не прыходзілі суплеменіні. Тады курыны напад меў жывыцьцесьцьцярджальны вынік: вёска была забяспечаная харчам, як мінімум, на тыдзень.

КАМАР

Этая бязылітасныя жамярыны падпільноўвалі людзей у лесе, у полі, на балоце, карацей, паўсюль. Велічэзныя камарыны зграі ў лічаныя хвіліны высмоктвалі з чалавека кроў. Яшчэ камары выкарыстоўвалі людзей у якасці перасоўных інкубатараў, адкладаючы пад скру жывіцьця. Тады здараўлялся страшна: камары распаўсюджваліся ў чалавечых паселішчах, і лёс паселішча быў вырашаны. Зрешты людзі навучыліся змагацца з камарамі, калі пачалі вырабляць жалеза. Былі вымысленыя сталёвыя абарончыя даспехі — кальчугі, пальчаткі, шаломы й г.д. Пасля гэтых вынаходак камары паразітавалі толькі на бедных сялянах, што ня мелі сродкаў на гэткое антыкамарынае ўзбраеніне. Адсюль паходзіць песня:

Пара мне ўжо й памерці.

Пра эта мне грукае сэрца.

Ні шчасця німа, ні збавен'ня.

Пайду камарам на зьядзеньне.

Вось далёка ня поўны пералік небяспечных жывёлаў, якія толькі ў чакаюць сустрэчы з чалавекам, каб забіць яго альбо назад-сёды зрабіць інвалідам. Таму мы рэкамэндуем недасведчаным гараджанам пры шапцырах у лес выкарыстоўваць наступныя сродкі абароны: агульнавайсковы абаронны камплект (вядомы ў савецкім войску пад абрэвіятураю ОЗК), лыжы (якія, хаця ў складніцца перасоўваныя па лесе, затое ратуюць ад кратовых ямін ды іншых хітра зробленых пастак), дымавыя шашкі (іх вельмі ня любяць буслы). Шчасливага Вам адпачынку!

Кастусь Гаманець,
малюнкі Лявона Вольскага

Новы ARCHE

Пытайцца ў
кнігарнях
і шапіках
Белсаюздуму

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

І

А зесьць мякую беларускай гісторыі Міндоўг

Асоба Міндоўга, першага валадара Вялікага Княства Літоўскага, ахутаная таямніцамі й недагаворкамі. Невядома, адкуль узяўся гэты чалавек, якога сучаснікі ў вочы звалі Зямам, а за вочы — Міндоўком, невядома, кім былі ягоныя бацькі, у якім універсітэце ён вучыўся, якім працавісам карыстаўся. «Халера яго ведае» — ляканічна адказвае на ўсе гэтыя пытанні летапісец, упершыню фіксуючы зьяўлененне Зямі на ўсходнерускіх палітычных даліндах пад 1219 г., калі той выпраўляўся з афіцыйным візитам у Галічыну дамаўляцца з тамтыхімі алігархамі наконт будаўніцтва лесасекі Гомель—Львоў—Брандэнбург—Тураў, а таксама пра сумесныя літоўска-галіцка-крыжацкія вайсковыя вучэніны ў рамках праграмы «Партнэрства дзеля даніны». На думку некаторых гісторыкаў, менавіта Міндоўг у рамках гэтай самай праграмы на чале галіцка-валынскай ахойнай харугвы пры падтрымкі некалькіх немецкіх крыжацкіх айнзацкаманды спаліў горад Юр'еў з полацкім вэртыкальшчыкам Вячкам на чале, а таксама пазачыльшчай сваіх палітычных канкурантаў па ўсёй Літве. Нялюдзкім дзеяннямі Міндоўг наводзіў жах нават на бегамска-лепельскую флею і фаўну (у арэале 4,5 м вакол яго вяла трава й здыжалі конікі), а таксама на ўсіх навакольных летапісцаў. Толькі гэтым можна патлумачыць той факт, што да 1235 г. ён ня згадваеца ў аніводнай хроніцы — хто ж будзе пісаць пра гэтакага Міндоўзю.

Але, нягледзячы на поўную інфармацыйную блікуду ў ідэалічную абстракцыю, па ўсёй Беларусі ішлі пагалоскі пра Міндоўгай іскравыя талент і незвычайнай здольнасці. Тым часам гібей блякня Наваградак. Ягоныя разбешчаныя надмернай дэмакратыяй жыхары толькі ў ведалі, што выганяць князёў. Перабраўшы ўсіх мясцовых, наваградзкія вечы, пасыла непрацяглай бойкі кампамі, адзінагласна вырашыла запрасіць на княжаныне Міндоўга — маўліў, выгнаўшы яго, наваградцы значна ўзынімуть аўтарытэт гораду. Каб паскорыць працэс, было вырашана даслаць яму электронны ліст, але гуманітарная місія манахаў-дамініканцу,

далознаўшыся, што Міндоўг моліцца Перуну і Бадуну, адмовілася пазычыць мадом. Давяло-ся скaryстаць пнёмапошту. І пачынгнуліся доўгія дні чаканьня...

На пяты год чыясьці рука штурхнула даўно не рапараўную наваградзкую браму. На парозе стаяў аброслы поўсьцю, нячэсаны, нямыты, няголены, няшчасны беспрытульны князь. Ягонае шляхетнае паходжанье адразу адчувалася ў ганарлівой паставе, а таксама чыталася на бэджы, прычэпленым на анатагігічным кожуху, побач з Жалезным крыжом III ступені.

— Ты хто? — спытаўся ў яго месцы.

— Міндоўг.

— А што ты ўмееш рабіць?

— Рукавадзіць, — адказаў Міндоўг.

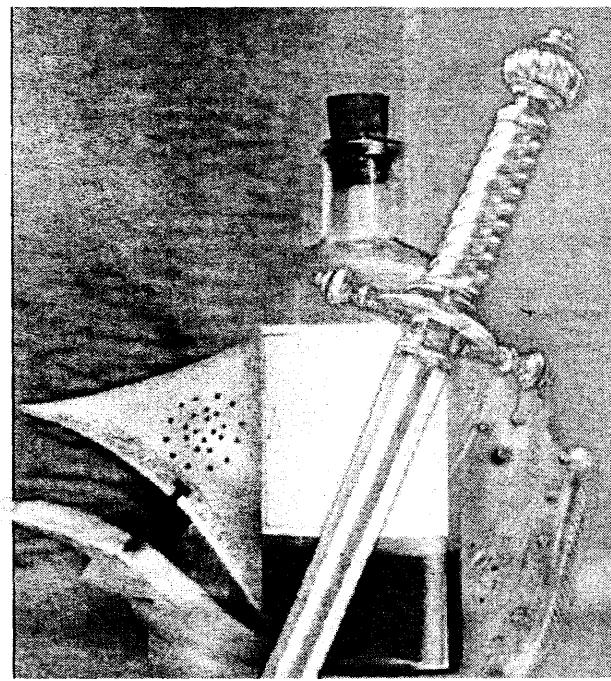
Наваградцы дружна пусцілі съязу замілаванья.

Замест інаўгурацыі прамовы Міндоўт распавёў ім, як доўгім бяссоннымі начамі трывальні Наваградкам, як ішоў сюды, па дарозе адбіваючыся ад медвядзёў, мамантай і ціявягі трызубам, падораным заходненеўкрайскімі братамі па зброі на Дзень Нэптуна.

За Міндоўгам у Наваградку было весела. Перш-наперш ён развесіў на ліхтарах дамініканскую гуманітарную місію, зьвінаваціўши ўе ў шпіянах на карысць Залатой Арды і Канстанцінопалю. Адрыгнуўся ім мадэм.

Князь цэлія гады ня мыўся, піў рэквізованы ў крыжакоў шнапс, маліўся абы-каму, дома не начаваў, трапляў у пастарунак і пры ўсім гэтym упарту рабіў выгляд, што займаеца збіраннем беларуска-літоўскіх земляў.

Калі збіраныне канчатковая заходзіла ў тупік, веча, патрабуючы адказнасць, заганяла князя на найвышэйшую яліну. Каб сучышыць разьюшаных суйчынінкаў,

шукай ўе па навакольных лясах і балатах. Аднак тагачасныя жанчыны ія ў стане былі асэнсаваць усю велич ягоныя асобы. Зблішага, пасля мядовага тыдня, яны зыбагалі ў съвет за вочы, дзе сваім выглядам і паводзінамі дыскрэдыштавалі як наваградзкі наўлітэт, так і съвятую ідэю зборання беларуска-літоўскіх земляў. Каб жонкі не басцялісі абы-дзе, Міндоўг урэшце збудаваў для іх Лаўрышыцкі манастыр, куды пазней выправіў і свайго сына Войшалку — многія «мачыкі» былі маладзейшыя за яго, так што хлапец, па ўсім бачна, там не сумаваў. Тыж ж Міндоўгавы абранынцы, якія затрымліваліся ў ягоных абдымках больш за тыдзень, зазывчай банальна паміралі.

Урэшце веча вырашыла ўзяць асабістое жыццё князя пад дзяржаўны контроль. Пасля съмерці чарговай жонкі адпаведная камісія, непасрэдна на хаўтурах, зацвердзіла новую кандыдатуру і, каб несущешы Міндоўг не згубіўся ў вясёлых кварталах Наваградку, на памінках адразу ратыфікаўала яе. У прэтэндэнткі, здаецца, ужо быў нейкі муж, здаецца, ён недзе там княжыў, але збіраныне беларуска-літоўскіх земляў — перадаці!!! Міндоўга традыцыяна загналі на яліну і сказали: «Жаніся!» — «Добра, давайце яе сюды», — уздыхнуў той. Ведаючы свайго князя, узброеныя наваградцы вадзілі пад елкай карагоды аж да раницы. Упэўніўшыся, што ўсё ў парадку, веча выдзяліла маладым пушцёку на возера Нарач з прафсаундага фонду са зынікай 40%.

Селі на ўзьбярэжжы, расклалі вогнішча, па старой літоўскай традыцыі засмажылі крыжака ў поўным узбраені, нарабілі шашлыкоў, асабліва смачных пад аборонную літоўскую бульбашку ў гарэлку. Пасля вячэры падставілі гітары і пачалі ссыпаваць нацыяналістычныя песні. І тут з вады, у аквалянзе, нацягнутым на кажух, вылез Даўмонт (той самы муж) з групай галаварэзаў хуткага рэагавання. Міндоўг, па старой звычы, залез на яліну, аднак у Даўмонта быў бензапілі... Наваградзкага князя зацягнулы ў возера і доўга там забівалі.

На месцы гібелі Міндоўга ўдзячныя жыхары беларуска-літоўскага гаспадарства насыпалі высипу (на ёй жыхары прынарачаніскіх вёск дасённыя гоняць самагонку). А наваградцы з тae пары зараклісі крыўдзіць ды выганяць князёў. Дый у Наваградку хуткім часам усталяваўся аўтарытартызм. Але пра гэта — наступным разам.

Алег Гардзіенка, Андрэй Скурко

Прыватныя абвесткі

У сувязі з вялікім наплывам прыватных абвестак рэдакцыя не гарантую, што Ваша абвестка будзе надрукаваная ў найбліжэйшым нумары. Калі маецце тэрміновую абвестку, падавайце ўе ў платныя.

Рэдакцыя

Вітаны
Дарагі сябра Віце! Віншаем з Днём нараджэння. Мы цябе любім. Твае найлепшыя сябрукі!

Нанеўка, з днём народжэння сябре! Зубы ўсіх сябровіцаў

Ганулька! Віншу ў 15-годзьдзю! Зычы «тога» хаканін і творчага плёнку!!! Надзеіка

Ž vialikim sviatam sibie, moj darazerki. Dzikuju Bohu za sibie.

Maryka

Віншаем Юру Сянкевіча з 30-годзьдзем! Жадаем зьдзяйсненны ўсіх мараў! Мядзінскія

Нашыя сустэрчы, зродзіс, дарошь мне сапраўднае шчасце.

Выбачаюся за сваё глупства

Юрасю! Віншу з Днём народжэнія! Часыцай наведваішай ў Дайнаву! Сашка, Таня, Насыка і Юля

Юрыка Сянкевіча віншаем з 30-годзьдзем! Зычым усяго найлепшага. Сябры

Юрчак! Віншаем з Днём нараджэння! Калі прывяzeш унучку? Дзед Хведар і баба Маня

Юрасю! Віншу з Днём Аней! Заставайся такім, як ты ёсць!

Сяржу Ямінаў! Віншу з Днём народжэнія! Будзь вольным у душы — астатніе прыйдзе! Сэнёра хароща

Віншу Іванава Данілу з Днём народжэнія! Хай зьдзяйсніяноўца ўсе твае мары. Віншу! Павал Хадзінскі

Генадзю Мікалаевіч, з задавальненнем чытаем Ваш матэрый

ял у «БЧ». Удзячны Вам

Andreju, віншуюць сябре з абаронай диплом і pastulieñiem u hazetu. Choc hač hasci

Сябры БПС віншуюць ўсіх удзельнікаў СБМ з днём яго заснавання. Зычым здроўя й непахіснасці. Жыве Беларусь!

Віншум сяброў і сябровак СБМ. Doigk гадоў вам, шаноўныя.

Бэзэзсцай

кантакты

«Ліга», адчыніўся хутчай! Мы чакаем! Маглёўцы

кінапраектар
Кінапраектар «Васёлка 2M» новы прадаю. Т.: 544-42-14. Генадзь (Заслаў)

кнігі, музыка
Набуду Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў 5-ці тамах. Т.: 202-94-10

магнітафон
Набуду касцены магнітафон новы ці б/к у добрым стане, наядорага. Т.: 226-42-63

праца
Дапамагу пачаць уласную справу ў хадзе (не распаўсюджаньне). Прыбытак ад 200 у.а. Нескладаны! Могуць усе! Ад вас каштара са зва/а/купон б/а: 220089, Менск-89, а/с 122

прывулак
Буду ўдзячны ўсім, хто прытуліць у Менску на час уступных іспытав. Т.: (01593) 325-03

Здыме кватэру ў Менску журналіст. З тэлефонам, на надта далёку, не задорага. Магчымая перадаглата, парадак гарантавацца. Тэл.: 262-07-70, 223-31-07

пытчаны
Да сп.Андрэевай: колкі ж разоў Вы праслушалі «Паліэз», што зрабілі выснову, што гэта — песня В.Кругловай? Вольга

сетка
Куплю сетку-рабіцу ацыкаваную (5 рулёнаў). Т.: 262-11-19

тэлефон
Радыётэлефон або АВН набуду ў добрым працоўнім стане. Т.: 544-42-14. Генадзь (Заслаў)

школка
Бацькі! Калі вы жывяце ў Сухараве і хочаце, каб ваша дзіця вучылася ў беларускамоўнай пачатковай клясе, тэлефануцце: 215-84-09 (увечары)

net
«Святая Дуброва — Крыўскі Піроспар» — адзіны рэзорс беларускага Сецива, прысьвячаны актуальным пытанням назапашанства і дахрысціянскай традыцыі. <http://www.dubrova.cjb.net>

Запрашаем наведаць сайт беларускіх нацыяналістў: www.bps Belarus.narod.ru

Жыве Нациянальная Рэвалюцыя! БПС у Інтэрнэце: www.bps Belarus.narod.ru

Віншум сябровіцаў — сайты беларускіх нацыяналістў: www.bps Belarus.narod.ru

Купон БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (як больш за 15 словаў) БЯСПЛАТНАНо. Менск, а/с 537.

© PDF: Kamunikat.org 2011

© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2011

шукай ўе па навакольных лясах і балатах. Аднак тагачасныя жанчы